

Hällestad 8:144 och S:2

Fornlämning RAÄ Hällestad 6:1/Lämningsnr L1989:8988
och L2022:3478, Hällestad socken, Lunds kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2021
Linda Billström

Titel: Hällestad 8:144 och S:2

Författare: Linda Billström

Kulturmiljörapport: 2022:21

Omslagsbild: Borelundsgatan i Hällestad sedd från norr.

Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Populärvetenskaplig sammanfattning	6
Sammanfattning	6
Inledning.....	8
Hällestad bys topografi, historik och fornlämningsmiljö.....	9
Tidigare arkeologiska iakttagelser	11
Genomförande och resultat.....	12
Schakt 1 Byvägen.....	13
Schakt 2 Borelundsvägen.....	16
Schakt 3 Borelundsvägen.....	18
Schakt 4 Borelundsvägen.....	21
Schakt 5 Borelundsvägen.....	23
Schakt 6 Borelundsvägen.....	25
Schakt 7 Borelundsvägen.....	29
Kulturlagerstatus	39
Förslag på fortsatta åtgärder.....	39
Administrativa och tekniska uppgifter.....	40
Referenser.....	41
Bilagor	43
Bilaga 1. Plan- och sektionsritningar	43
Bilaga 2. Kontextlista	51
Bilaga 3. Fyndlista	58

Bilaga 4. Planer över alla inmätta kontexter..... 59

Bilaga 5. Analyser..... 61

Populärvetenskaplig sammanfattning

VA-Syd anlade en ny spillvattenledning och ny vattenledning i Borelundsvägen, Hällestad. Den nordligaste delen av Borelundsvägen ligger inom fornlämningen Hällestad historiska bytomt (L1989:8988) och därför beslutade länsstyrelsen i Skåne län att en arkeolog från Kulturen i Lund skulle närvara vid arbetena. Arbetena genomfördes i början av år 2021 och det var stundtals mycket kallt och svårt att se något eftersom grävmaskinen rev upp stora, frusna block av jord. I den första delen av Borelundsvägen fanns inga arkeologiska lämningar kvar, men längre söderut framkom spår efter hus och hägnader. Några av husen kunde dateras till yngre järnålder och tidig medeltid (ca 650–1200 e Kr) med hjälp av kol-14-metoden.

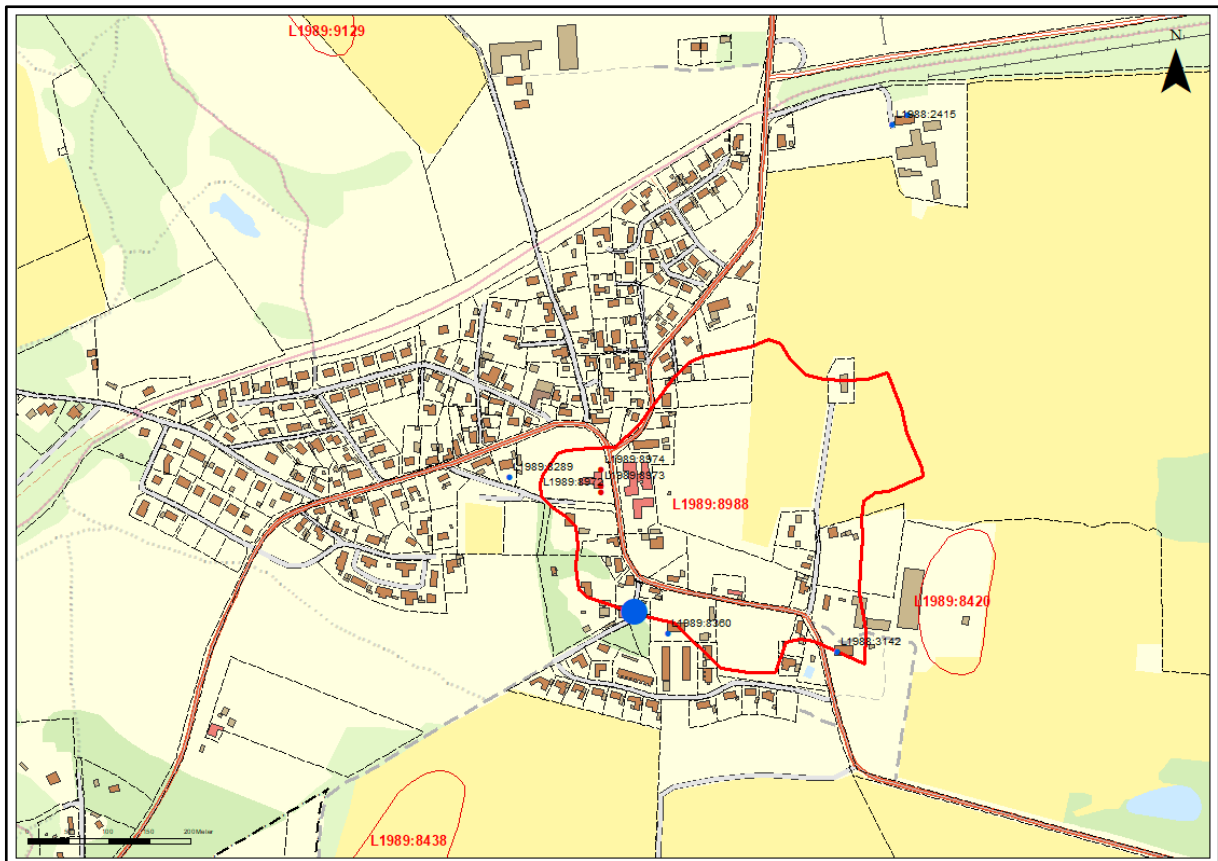
Några av de lämningar som påträffades låg utanför fornlämningens begränsning och därför kom en ny fornlämning (L2022:3478) att registreras hos Riksantikvarieämbetet.

Den arkeologiska undersökningen visade att området hade varit attraktivt att bo i redan under yngre järnålder. Några lämningar från yngre tidsperioder påträffades inte vid undersökningen.

Sammanfattning

- Med anledning av att VA-Syd anlade en ny spillvattenledning och ny vattenledning i Borelundsvägen, Hällestad, genomförde Kulturen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning under perioden 2021-01-28–2021-03-05. Den arkeologiska schaktningsövervakningen genomfördes enligt beslut från länsstyrelsen i Skåne län (dnr 431-39786-2020, Kulturens projektnr A_2020_0114).
- Arbetet genomfördes till stora delar i minusgrader, vilket medförde komplikationer med tjäle som gick ned 0,15–0,50 meter under marknivå, detta innebar att ytliga kulturlager hade frusit och revs upp i klumpar av grävmaskinen. På grund av köldgraderna grävdes schakten inte större än att de gick att lägga igen samma kväll, för att förhindra köldskador på ledningarna.
- I den norra delen av undersökningsområdet påträffades ytterst få arkeologiska lämningar, vilket delvis kan bero på modernare ledningsschakt samt tjälen i marken. Längre söderut framkom fler lämningar, majoriteten utanför fornlämningsområdet. I detta område berördes ytan inte av moderna ledningsschakt och tjälen hade även tinat upp vilket underlättade schaktningen och möjligheten att upptäcka arkeologiska kontexter.
- Efter diskussion med länsstyrelsen fortsatte den arkeologiska schaktningsövervakningen även utanför den tidigare angivna gränsen för fornlämningen Hällestad historiska bytomt. Arkeologisk närvaro var önskvärd till dess att lämningarna avtog och det var tomt på arkeologiska lämningar i schaktet på en sträcka av 10–12 meter.

- Inga av de framkomna lämningarna kunde med säkerhet knytas till den historiska byn eller gård 8, som var den gård som legat på platsen. Det är möjligt att lämningarna kan föras till den historiska byns föregångare.
- De lämningar som framkom utanför den historiska bytomten daterades till yngre järnålder samt tidig medeltid med hjälp av ^{14}C -analyser och registrerades i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister som boplats med lämningsnummer L2022:3478, status undersökt och borttagen.

Inledning

Med anledning av att VA-Syd anlade en ny spillvattenledning och ny vattenledning i Borelundsvägen, Hällestad, genomförde Kulturen en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning under perioden 2021-01-28–2021-03-05. Den arkeologiska schaktningsövervakningen genomfördes enligt beslut från länsstyrelsen i Skåne län (dnr 431-39786-2020, Kulturens projektnr A 2020 0114).

Arbetet genomfördes till stora delar i minusgrader, vilket medförde en del komplikationer med tjäle som gick ned 0,15–0,50 meter under marknivå, vilket innebar att ytliga kulturlager hade frusit och revs upp i klumpar av grävmaskinen. På grund av köldgraderna grävdes schakten inte större än att de gick att lägga igen samma kväll, för att förhindra köldskador på ledningarna. Först mot slutet av schaktningen hade tjälen släppt så pass mycket att kulturlagren inte förstördes och det blev lättare att se de arkeologiska lämningarna som framkom. Detta medför att antalet kontexter som identifierades ökade i takt med att vädret blev varmare, vilket i sin tur ger en något felaktig bild av lämningstätheten inom undersökningsområdet. Det är möjligt att det funnits motsvarande antal lämningar längre norrut, men att dessa på grund av den djupa tjälen rivits upp i samband med schaktningen.

Hällestad bys topografi, historik och fornlämningsmiljö

Hällestad ligger i en kuperad fullåkersbygd med inslag av våtmarker, som i nutid delvis används som militärt övningsfält och till en mindre del är tätbebyggd. Den odlade marken utgörs av sandjordar. I Hällestad socknen fanns innan fornminnesinventeringens senaste revidering omkring 40 fasta fornlämningsregisterade. Omkring 75 % av dessa utgör stenåldersboplatser. I och kring byn har en mängd lösfynd påträffats, främst från yngre stenålder, men även från brons- och järnålder. Bland de senare kan nämnas en bronsnyckel med figurframställning i genombrutet arbete, daterad till omkring år 800 e.Kr. Denna typ av nycklar kallas ibland "himmelrikets nycklar" och kopplas samman med en tidig mission i Sydskandinavien (Stjernquist 1977:40 ff). Hällestads by utgör kyrkby i socknen med samma namn. Kyrkan har länge tillskrivits ett tidigmedeltida ursprung, emellertid ansåg Otto Rydbeck redan år 1904 utifrån långhusets valv och kalkmålningar att "*kyrkan säkerligen ombyggts från grunden*" omkring år 1450 (Rydbeck 1904). En murverksdokumentation från år 1984 bestyrker detta. Långhuset är uppfört i en etapp, det finns inga spår efter romanskt murverk, som kan vara uppfört samtidigt med valven på 1400-talet (Andersson & Cronvall 1984). Det sekundära västtornet har bedömts vara från medeltidens slut, vilket sammanfaller i tid med att patronatet förändras till kungligt och förlänas till riddaren Anders Bille (Dalby klostets intäktsbok s. 39 f, 98, 106). Nuvarande kor, korsarmarna och sakristian tillkom under 1800-talet. I kyrkan finns tre runstenar inmurade som "upptäcktes" av sockenprästen år 1668. Deras ursprungliga placering är inte känd, men texten på dem antyder att de ursprungligen varit resta på ett "berg" eller en gravhög. Två av dessa är ursprungligen resta efter en Toke Gormsson, "*som inte flydde vid Uppsala*", den tredje är rest över en av hans hirdmän (DR nr 295–297). Runstenarna dateras till vikingatid och vittnar om att en storman då varit verksam i trakten. Tidigaste omnämmandet av ortnamnet är från år 1501 och skrivs då "*i Hellista*". Förleden har tolkats som antingen personnamnet Helge eller adjektivet helig. Efterleden -stad tolkas som plats, ställe. Möjligen avser efterleden -stad, i bebyggelsenamn, en rest av sammansättningen "*husastath*". Efterleden anses ha ett förhållandevis ungt ursprung, även om vissa av -stadnamnen kan ha en förhållandevis hög ålder, så är det troligt att lejonparten har ett ursprung i vikingatid (Pamp 1983:44 ff). Ortnamnet har således ett ursprung i järnåldern.

Den geometriska avmätningen över Hällestads by år 1719 visar ett förvanskat bolskifte med ett tiotal bol, där prästgårdens ägor låg delvis utanför bolskiftet (fig. 2). Gårdarna nr 1 och 2 hade ett ornumliknande¹ ägoblock vid bygatan. Odlingssystemet var treskifte i tre vångar (Dahl 1942:76, 112). I övrigt uppvisar 1719 års karta 21 gårdsenheter samt 10 gathus. Enligt "Palteboken" från år 1514, bildade Hällestad by och socken ett ärkebiskopligt så kallat smålän som då omfattade 22 gårdar, "Hellestadt lehn" (Pb). Oftast namngavs länen efter den by där länets "skudgård"² var belägen och från vilken länets

¹ Ornum: brukningsenhet avseende friliggande jord. Begreppet Ornum förekommer i Skånelagen och avser jord som uppodlats och brukats av en bonde ensam, det vill säga utanför byalaget.

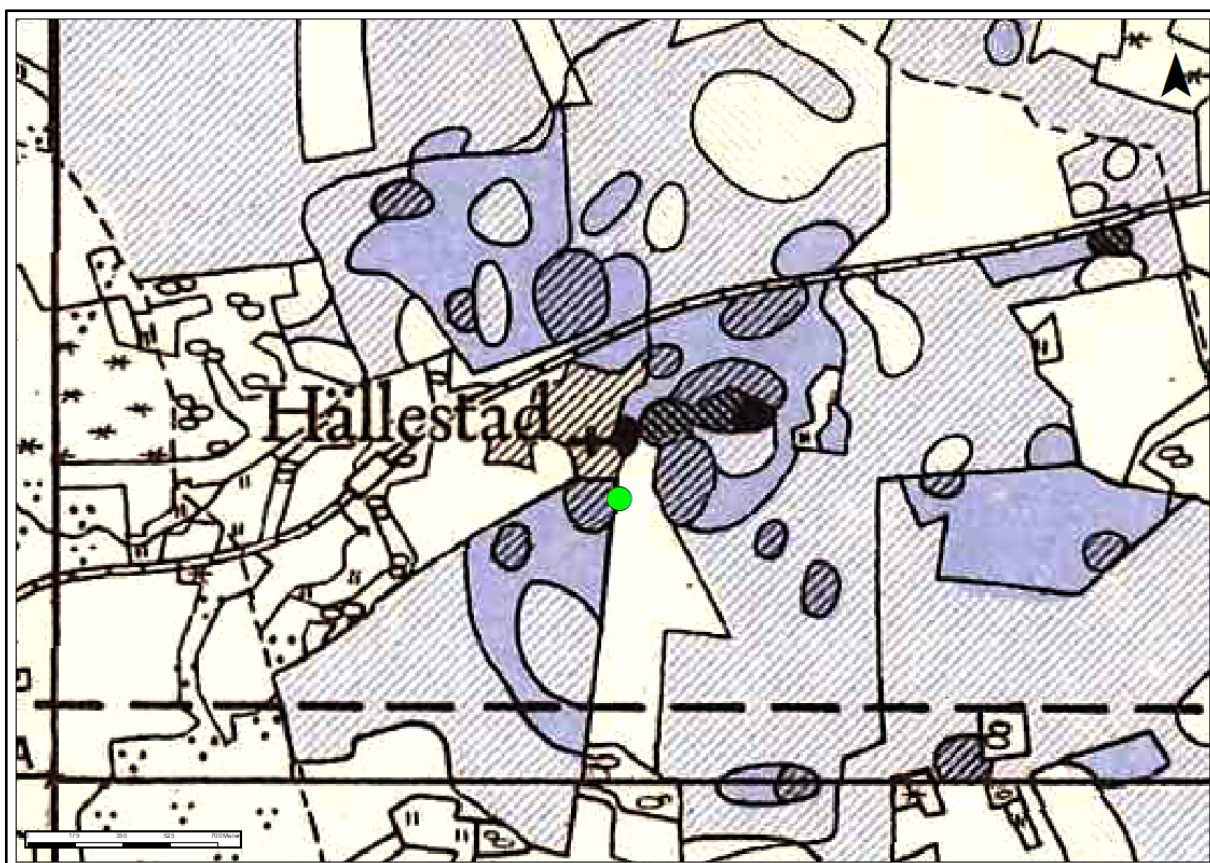
² Skudgård: administrativ huvudgård.

uppbörd administrerades. Av de i "Palteboken" specificerade gårdarna hade den som nämns först väsentligt mer jord än de övriga, men nämns inte explicit som "skudgård" (se även Dahl 1942:61). Socknens övriga byar/gårdar med medeltida belägg utgörs av Abusa, år 1546, Västra Tvet, år 1514 och Måryd, år 1478 samt Hällestad mölla/Skrivaremölla, år 1518. Lunds stifts landebok, från omkring år 1570, redovisar 24 tiondegivare i Hällestad socken (Lb). Vidare framgår det att socknen saknar präst- och klockaregård samt att kyrkan helt saknar jordegendomar. En uppgift från år 1501 visar att sockenprästfunktionen ombesörjdes av en broder från klostret i Dalby (LÄU VI s. 3). Till synes har sockenkyrkan legat under Dalby kloster fram till reformationen, men socknens gårdar under ärkesätet. Först år 1645 tycks en prästgård ha inrättats i byn och socknen (Åkerman 1828).

Figur 2. Geometrisk avmätning från år 1719, aktuellt undersökningsområde är markerat med rött (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt L90-4:1).

Centralt i byn, omedelbart öster om kyrkan, och även öster om själva bytomten återfinns på Arrhenius (1934) fosfatkarta kraftigt förhöjda värden (se figur 3). Koncentrationen inne i byn bör tolkas som en produkt av den historiska byn, medan de höga fosfatnivåerna i öster och söder om byn sannolikt indikerar en äldre bebyggelse.

Figur 3. Arrhenius (1934) fosfatkarta över Hällestad. Grön prick markerar platsen för aktuell schaktningsövervakning.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Med anledning av tillbyggnad av ett daghem på fastigheten Hällestad 6:6 utförde Riksantikvarieämbetet, UV-Syd, en arkeologisk förundersökning i december år 1995. Den undersökta ytan kom att uppgå till sammanlagt 300 m², fördelat på två sökschakt. Vid undersökningen påträffades lämningar av ett hus, en stenhägnad och kulturlager. Huslämningarna daterades till nyare tid. Fynd i kulturlagren i form av keramik, glas och tegel daterades till 1600/1700-talet (Hellerström 1996).

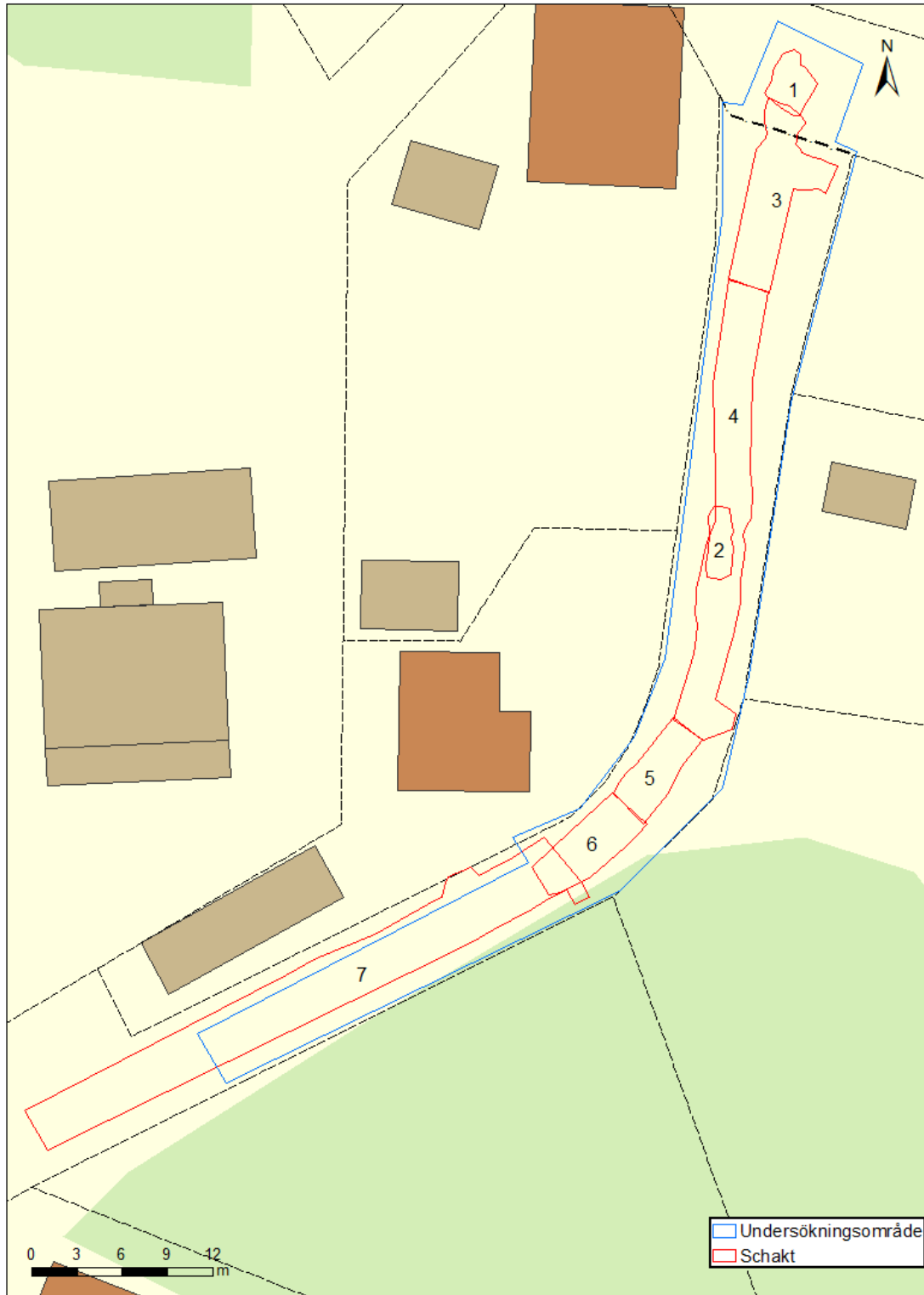
Kulturen genomförde en förundersökning i fastigheten Hällestad 39:2 år 2006. Fastigheten delas i östvästlig riktning av Byvägen. Förundersökningen visade att det fanns bevarade lämningar från två av fem berörda historiska gårdslägen. Lokaliseringen motsvarade i stort lägena för gård nr 19 och 21. Inga reella lämningar påträffades inom läget för gård nr 4, delvis beroende på en sentida matjordstäkt. De båda övriga berörda gårdslägena nr 5 och 20, befann sig endast partiellt inom undersökningsområdet och inga konkreta lämningar kunde identifieras till dessa. Den södra hälften av fastigheten bedömdes ur ett arkeologiskt perspektiv ointressant och kunde exploateras utan vidare krav på antikvariska insatser. De gårdslägen, nr 19 och 21, som innehöll bevarade arkeologiska lämningar var belägna inom området norr om Byvägen. Inom båda gårdslägena framkom tydliga huslämningar och andra konstruktioner, såsom gropar, brunnar, stolphål med mera. Gårdsläge nr 19 bedömdes ha större vetenskaplig potential än gårdsläge nr 21. Båda gårdslämningarna kunde via fyndmaterial och skriftliga källor föras tillbaka åtminstone till senmedeltid (Lenntorp 2006).

År 2006 genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en geoteknisk provborrning och året därpå en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Hällestad 6:6. Förundersökningarna år 2006–2007 visade sig ge mycket viktiga resultat om Hällestads dåligt kända förhistoria. I en slänt i den östra delen av området - som ur topografisk synvinkel framstod som mindre lämplig för bebyggelse - framkom lämningar i form av fyra gropar och andra nedgrävningar (stolphål, gropar) från vikingatiden. Ett rikligt vikingatida keramikmaterial och ett par rester av vävtyngder framkom. Ett viktigt resultat var att i keramikmaterialet identifierades en skärva av typen Feldberg/Sukow, vilken kan dateras till tiden omkring 800 e. Kr. Med stor sannolikhet har det vid denna tid funnits en etablerad bebyggelse i Hällestad. I senare års undersökningar i lundatrakten har vikingatida gropar även påträffats i områdena för Genarp, Revinge och Södra Sandby historiska bytomter.

I samma område där de vikingatida lämningarna framkom påträffades resterna efter ett betydligt yngre boningshus. Utanför huset fanns en stenläggning och en brunn. Fyndmaterialet talar för att huset uppförts och brukats under 1500-/ 1600-talet. Den relativt välbevarade byggnaden bestod av ett hus med köksdel och ett par ugnar. Golvet har bestått av lera. Väggarna har troligen varit uppförda på syllsten och delvis även direkt på en träfot. Den senare hade tydliga spår av eldpåverkan. Utanför huset fanns en väl bevarad stenläggning och en brunn. Med ledning av äldre historiska kartor och skriftliga källor kan det göras troligt att gården har bränts ned i samband med byns väl dokumenterade ödeläggelse i Hornska kriget år 1644. Den senare uppförda gården (gård nr 10), som strax efter kriget blev den nya prästgården i Dalby-Hällestads pastorat uppfördes på den västra sidan av byvägen i omedelbar närhet till kyrkan (Karlsson 2008).

Genomförande och resultat

Arbetet skedde etappvis där endast mindre schakt togs upp eftersom de skulle läggas igen samma dag för att förhindra köldskador på ledningarna. Sammanlagt grävdes sju schakt med start från Byvägen i norr och söderut i Borelundsvägen med en total längd av cirka 95 meter. Schakten var mellan 1,50–1,60 meter djupa och släntades vilket gav en övre bredd på 3,0 meter och en nedre bredd på omkring 0,50–0,60 meter. Vid redovisningen av undersökningens resultat nedan anges respektive arkeologisk kontext inom parentes. I bilaga 2, Kontextlista, återfinns alla kontexter med kontextnummer, beskrivning och tolkning. I bilaga 4 finns även två översiktliga planritningar över alla inmätta kontexter.

Figur 4. Plan över de sju schakten som togs upp inom undersökningsområdet mot bakgrund av Fastighetskartan © Lantmäteriet.

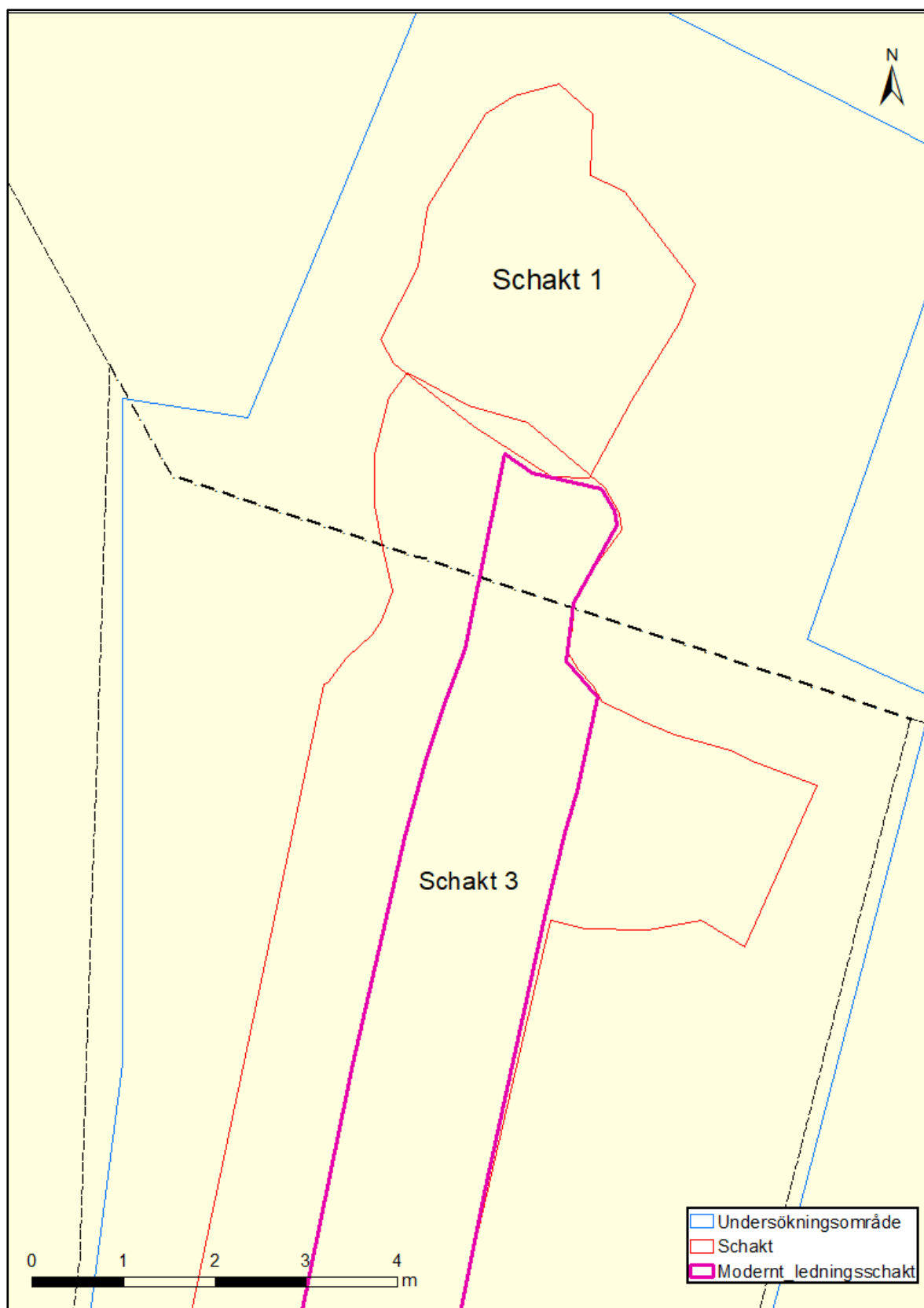
Schakt 1 Byvägen

Det första schaktet togs upp i korsningen Byvägen/Borelundsvägen. Arbetet påbörjades med att bryta upp asfalten och avlägsna det underliggande bärlagret. Schaktet mätte 4,30×3,50 meter och syftet var

att byta ut en spillvattenbrunn och koppla på en ny ledning till en annan brunn. Inga bevarade kulturlager framkom i schaktet, eftersom båda brunnarna och schaktning runt omkring förstört eventuella kvarvarande lämningar.

Figur 5. Schakt 1 med de två brunnarna omgivna av fyllnadsmassor av sand. Fotot taget från norr.

Figur 6. Plan över schakt 1.

Figur 7. Borttagning av asfalt och bärlager i Byvägen. Fotot taget från söder.

Schakt 2 Borelundsvägen

Det andra schaktet togs upp en bit upp i Borelundsvägen i syfte att koppla in en ny ledning till befintlig servis. Det visade sig att kartan över servisens läge inte stämde och schaktet blev både större och djupare än planerat, 4,80×1,45 meter stort och omkring 1,60 meter djupt (fig. 10).

Borelundsgatans vägbeläggning består av grus, sand och makadam som är omkring 0,20–0,30 meter tjockt. Under detta ligger en äldre marknivå (111/106), tolkad som själva byvägen, bestående av mörkt brun och lite fet matjord. Den äldre marknivån ligger under stora delar av nuvarande Borelundsvägen, men har blivit bortschaktat vid tidigare ledningsarbeten framförallt mitt i vägsträckningens längdriktning. Den äldre matjorden eller marklagret varierar i tjocklek från omkring 0,20 meter längst i norr och upp emot 0,50 meter i söder. Lagret tolkas även ha fungerat som ett utjämningslager med tanke på den varierade tjockleken.

Figur 8. Servisens läge var felaktigt utsatt på kartan, schaktet blev större och djupare än planerat. Foto från söder.

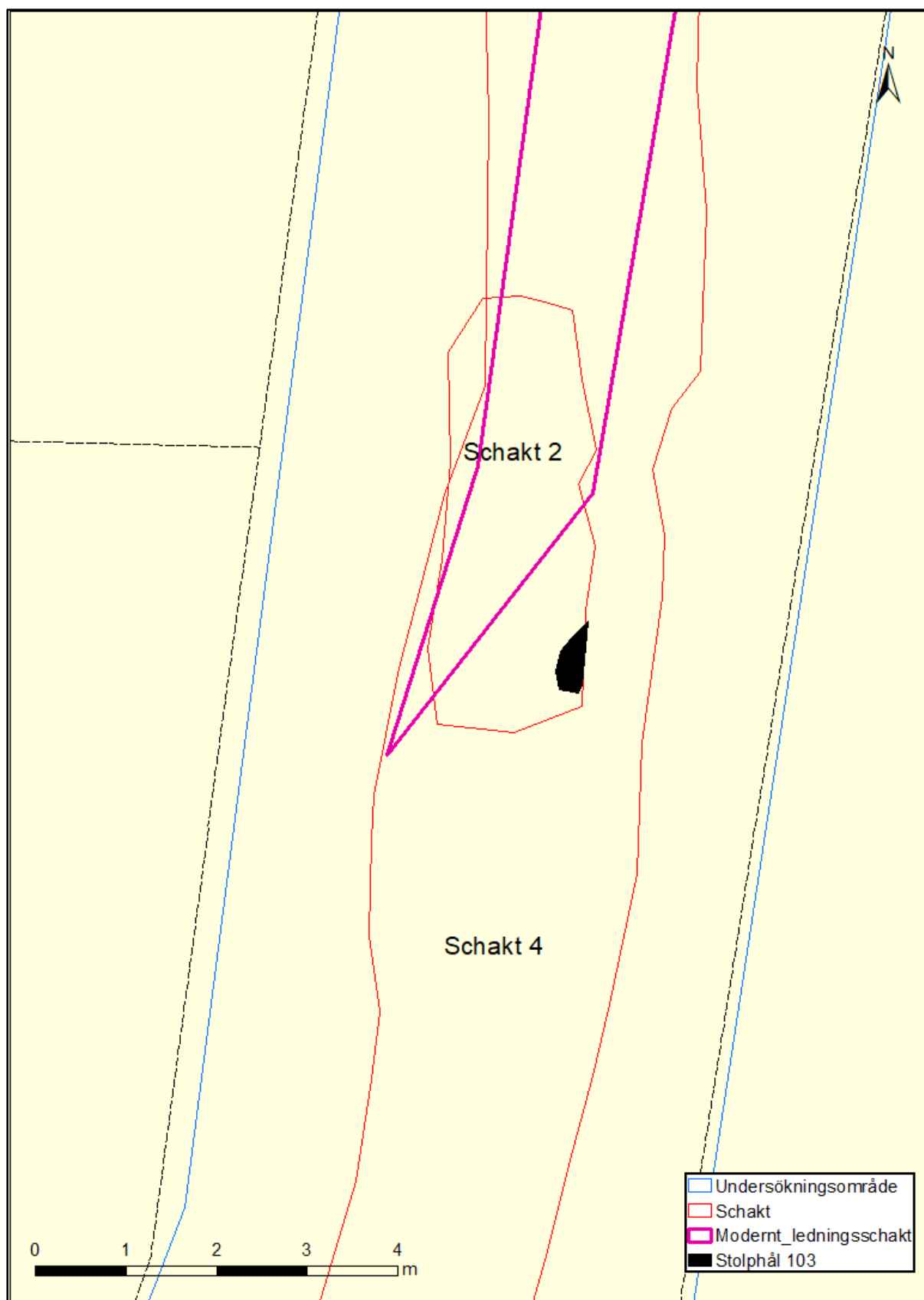

Figur 9. Troligt stolphål (103) efter takbärande stolpe med fyllning 102. Överlagrande 102 ligger den äldre marknivån (106) och dagens gatubeläggning (105). Foto mot öster.

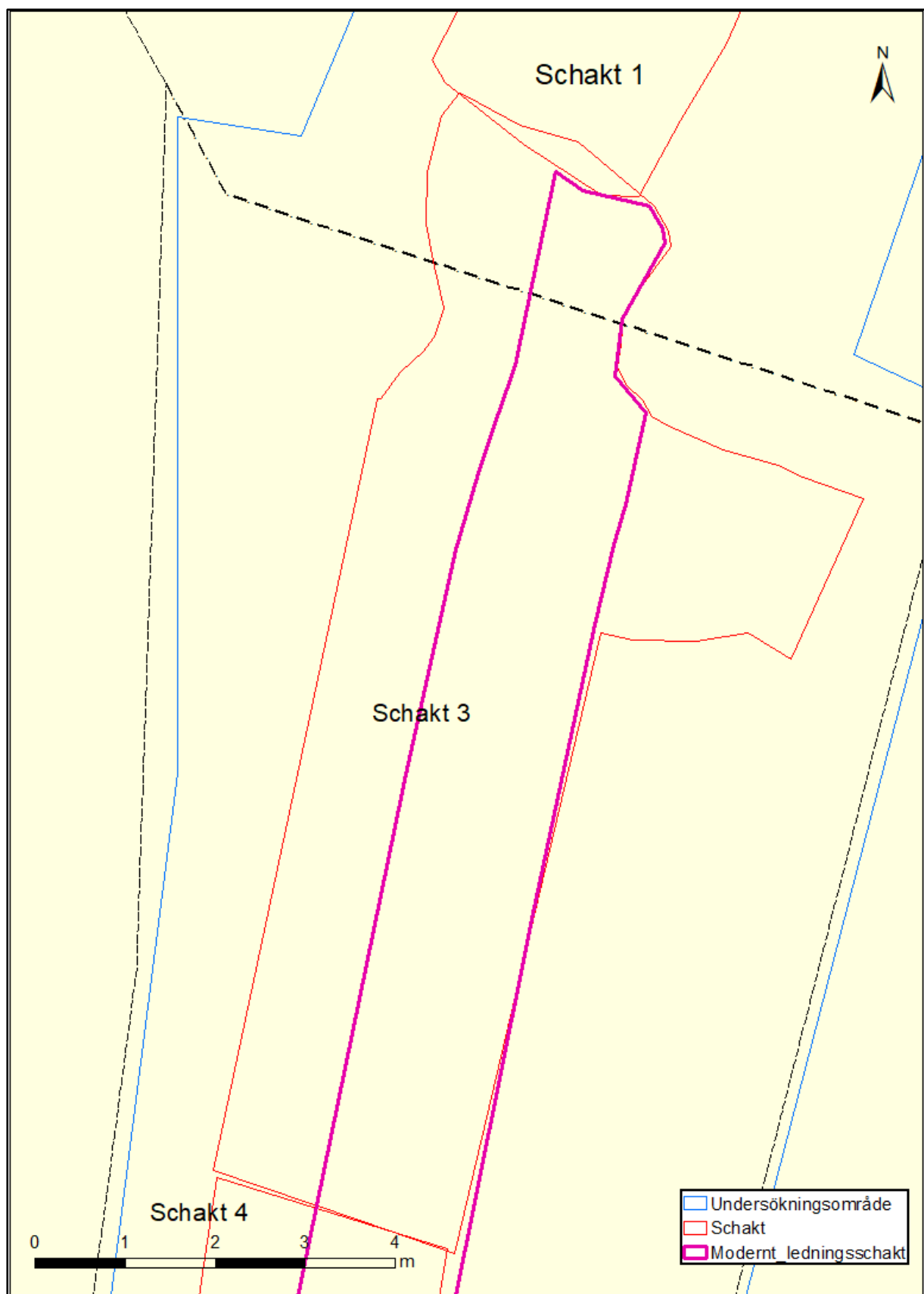
I schaktets sydöstra del framkom en nedgrävning (103) i den östra schaktväggen. Nedgrävningen tolkas som ett stolphål efter en takbärande stolpe, som i storlek och form påminner av stolphålet (222) som framkom utanför bytomten, se nedan. Stolphålet framkom i nuvarande Borelundsvägen och tolkas inte tillhöra någon gård på den historiska bytomten, möjligen är detta en rest av en föregångare till den historiska gården 8.

Schakt 3 Borelundsvägen

Schakt 3 grävdes i anslutning till det första schaktet i Byvägen (fig. 6). Det nya schaktet förlades på ungefär samma plats där ett äldre ledningsschakt gick, syftet var att byta ut delar av denna äldre vattenledning samt installera en brandpost i schaktets östra del. Det äldre ledningsschaktet var cirka 31 meter långt och anslöt till schakt 2 och den befintliga servisen där. Det tidigare ledningsschaktet hade grävts ned genom det äldre matjordslagret och eventuella äldre lämningar. Schaktet hade sedan återfyllts med uppgrävda massor, vilket från början var en aning förvirrande då moränsand och äldre matjord låg blandat. Schakt 3 mätte omkring 12,0 meter och hade en toppbredd av i genomsnitt 3,0 meter. Inga arkeologiska lämningar påträffades i schaktet.

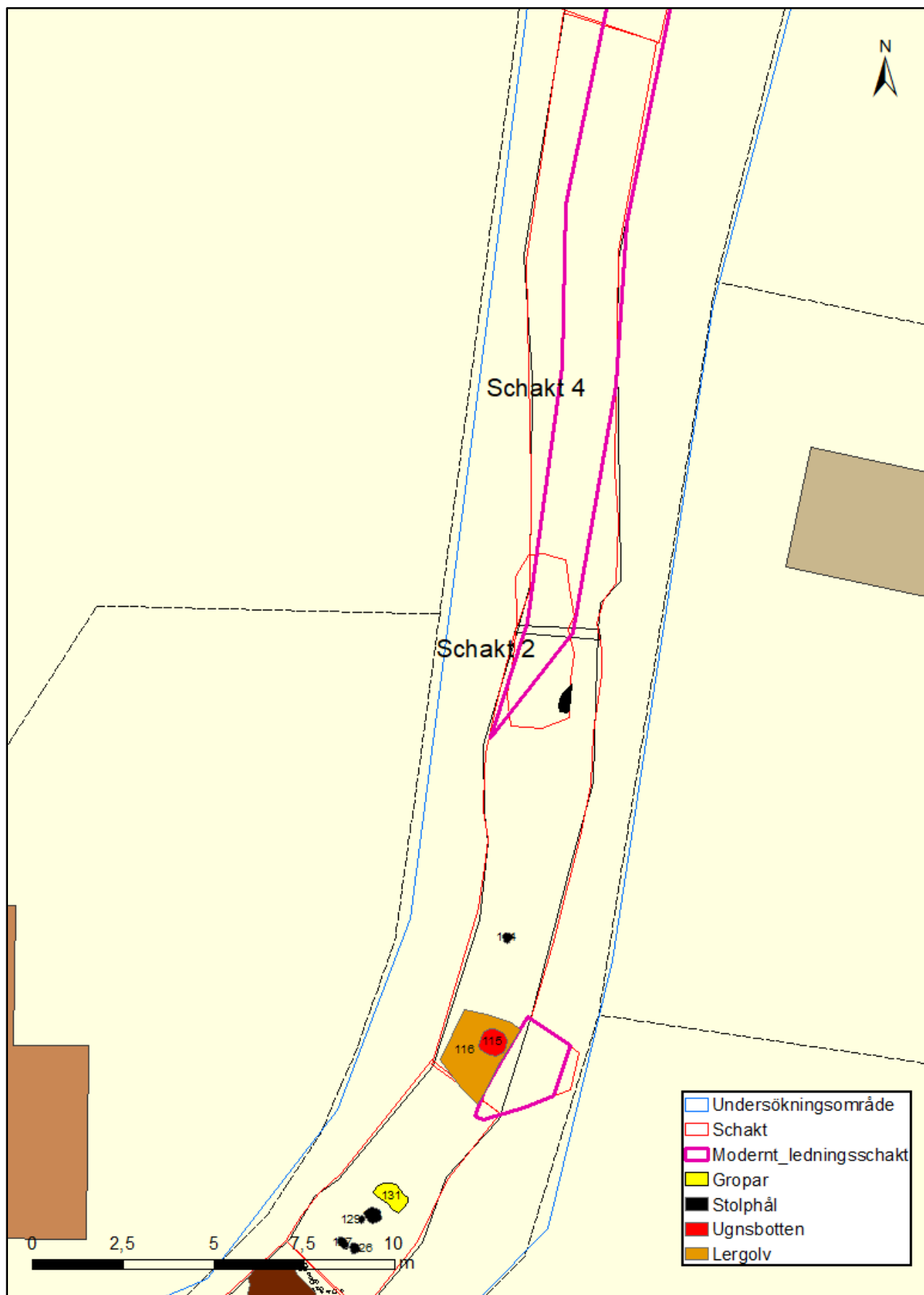
Figur 10. Plan över schakt 2 med stolphålet 103.

Figur 11. Plan över schakt 3 med det moderna ledningsschaktet markerat med lila.

Schakt 4 Borelundsvägen

Schakt 4 slöt an till schakt 3 i norr och fortsatte söderut i Borelundsvägen. Schaktet var 13 meter långt och förlades över det tidigare återfyllda schakt 2. Längst i söder kom schaktets gräns att i det närmaste sammanfalla med fornlämningens Hällestad historiska bytomt begränsning. I schakt 4 påträffades ett stolphål med diametern 0,29 meter. Stolphålet dokumenterades i plan med undersöktes inte. I slutet av schaktet framkom resterna av ett möjligt lergolv och en ugnsbotten på en nivå av 0,50 meter under dagens gatunivå. Ugnsbotten (115) mätte 0,77 meter i diameter och bestod av rödbränd lera samt sot och träkol. Lämningen var endast några centimeter tjock och låg stratigrafiskt över lergolvet (116). Lergolvet var endast bevarat inom en del av schaktet och hade i den sydöstra delen skurits av ett flertal moderna ledningsschakt. Området var svårchaktat på grund av kvarvarande tjäle. Det förmodade lergolvet bestod av grå och gul mycket kompakt lera, som vid schaktning bröts upp i stora frusna block. Varken ugnsbotten eller lergolvet passar in på någon avbildad byggnad vid ett överlägg med den geometriska kartan år 1719, men båda lämningarna ligger på platsen för den utmärkta tomtgränsen för gård 8 (se fig. 2). Byggnadslämningarna tolkas ha tillhört gård 8, men inte funnit på plats vid upprättandet av den geometriska kartan.

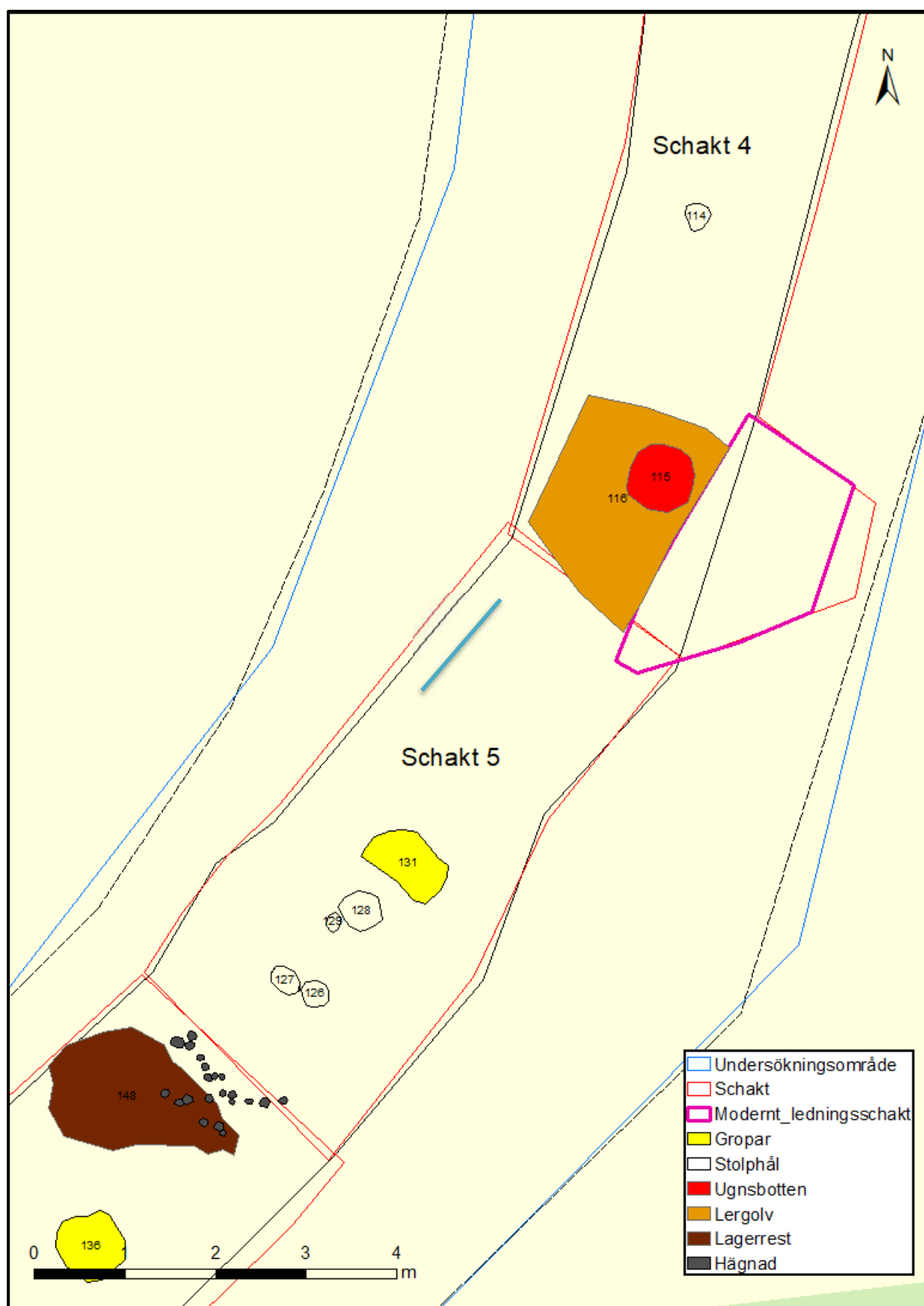

Schakt 5 Borelundsvägen

Det femte schaktet vidtog där schakt 4 hade avslutats dagen förut. Schakt 5 startade 1,40 meter sydväst om den historiska bytomtens begränsning och schaktades till en längd av 6,60 meter. Det äldre utjämnande marklagret (106/111) blev allt mäktigare och uppmättes till 0,35–0,40 meter. Lagret var mycket mörkbrunt med en hel del tegelbitar, mindre naturstenar, träkol och känslan av att lagret lagts ut som stabiliserande material stärktes. Direkt under detta lager framkom ytterligare lämningar. I den västra schaktväggen framträdde två stolphål och ett sandlager (se bilaga 1, sektionsritning C118). Sektionens placering är markerad med en blå linje i figuren nedan (fig. 13).

Under marklagret 106/111 låg ett omkring 0,15 meter tjockt sandlager bestående av ljus grå sand med fläckvis inblandning av överliggande lager. Sanden var relativt jämntjock och överlagrade stolphålet 123 med fyllningen 122. Däremot var sanden äldre än stolphålet 121 och fyllningen 120. Förekomsten av sandlagret skulle kunna vara ett resultat av översandning.

Ungefär mitt i schaktet framkom en grund grop, endast 0,08 meter djup. Gropen låg i västnordväst–ostsydöstlig riktning och var något rektangulär i plan. På grund av att det endast återstod botten av gropen, var den svårtolkad. Sydväst om gropen framkom fyra stolphål av varierande storlek, fyllningen var densamma; brungrå silt med inblandning av sand, träkol och enstaka bränd lera. Stolphålets storlek varierade mellan 0,45 och 0,30 meter, ett av dessa var mindre och mätte endast 0,24×0,16 meter. Inget av stolphålen undersöktes.

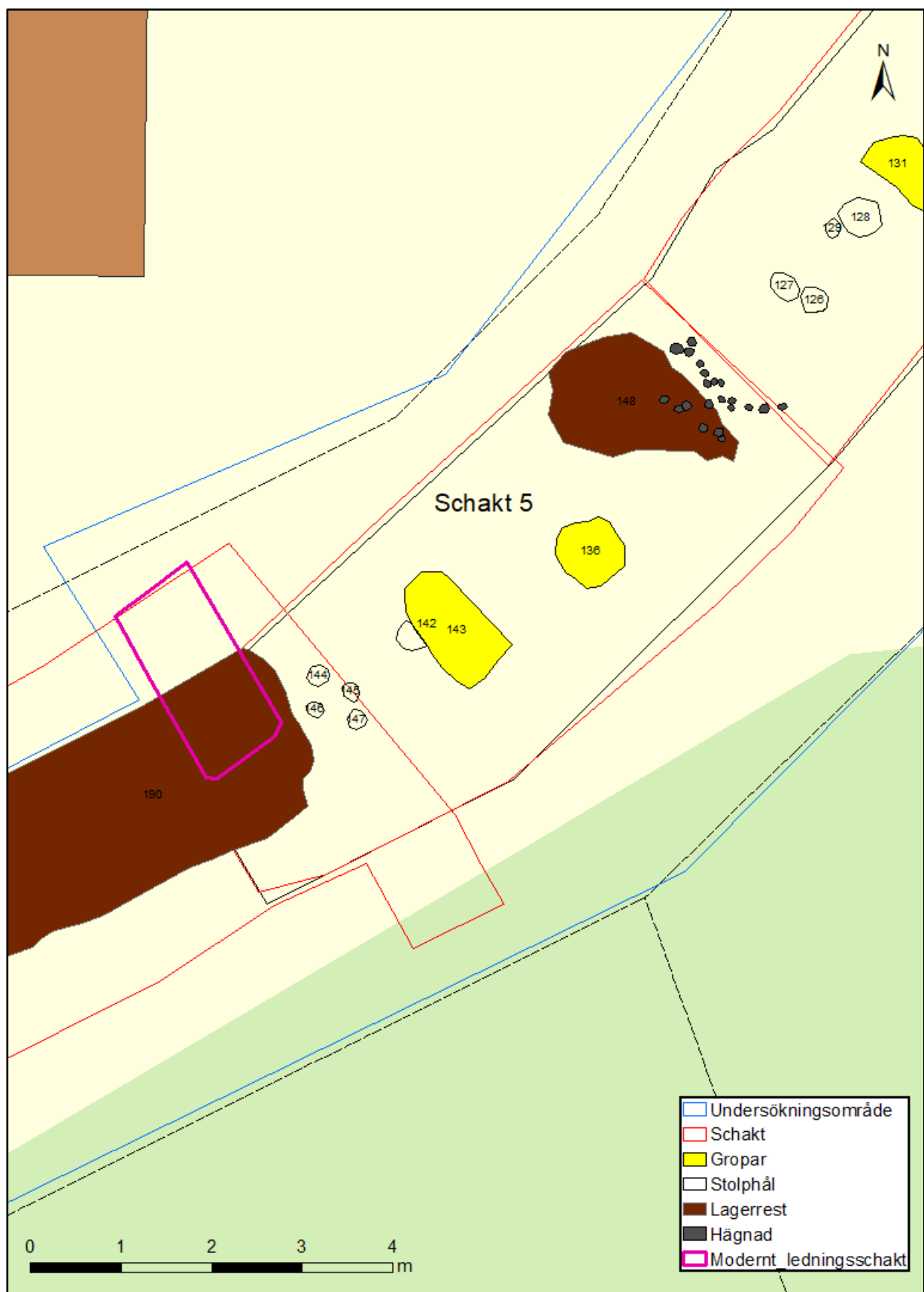
Figur 13. Plan över schakt 5 med de kontexter som framkom vid schaktning.

Schakt 6 Borelundsvägen

Schakt 6 anslöt direkt till schakt 5 och följde Borelundsvägens krökning mot sydväst. Schaktet mätte 5,60 meter. Precis i början av schaktet framkom ett flertal mörkt brungrå runda lämningar, av vilka en del låg i en tät linje i nordvästlig–sydöstlig riktning. En del av de inmätta runda lämningarna visades sig vid undersökning vara djurgångar, men de som låg i linje utgjordes till största del av pinnhål (141). De undersökta pinnhålen mätte 0,06–0,10 meter i diameter och var 0,10–0,12 meter djupa, alla hade spetsig botten. Pinnhålen tolkas som rester efter en mindre hägnad. Strax sydväst om hägnaden låg en lagerrest (148) bestående av mörkt brungrå silt som var mycket uppblandad med den underliggande moränsanden, svårt att egentligen tolka vad detta representerar. Det förefaller som att en del av pinnhålen/djurgångarna var nedgrävda genom detta lager. En sannolik tolkning är att lager 148 är rester efter en äldre markhorisont.

Centralt i schaktet framkom två gropar, varav den ena (150) kändes relativt modern med en fyllning bestående av brungrå silt, några större naturstenar med en diameter av omkring 0,20 meter. Fyllningen var mycket uppblandad med moränsand och svårtolkad. Gropen hade emellertid skurit fyllningen 142 och stolphålet 149. I fyllningen 142 påträffades en keramikskärva daterad till yngre järnålder (fnr LUHM33108:2). Keramikskärvan utgör det enda fyndet som kan datera några av de lämningar som framträder utanför den historiska bytomten.

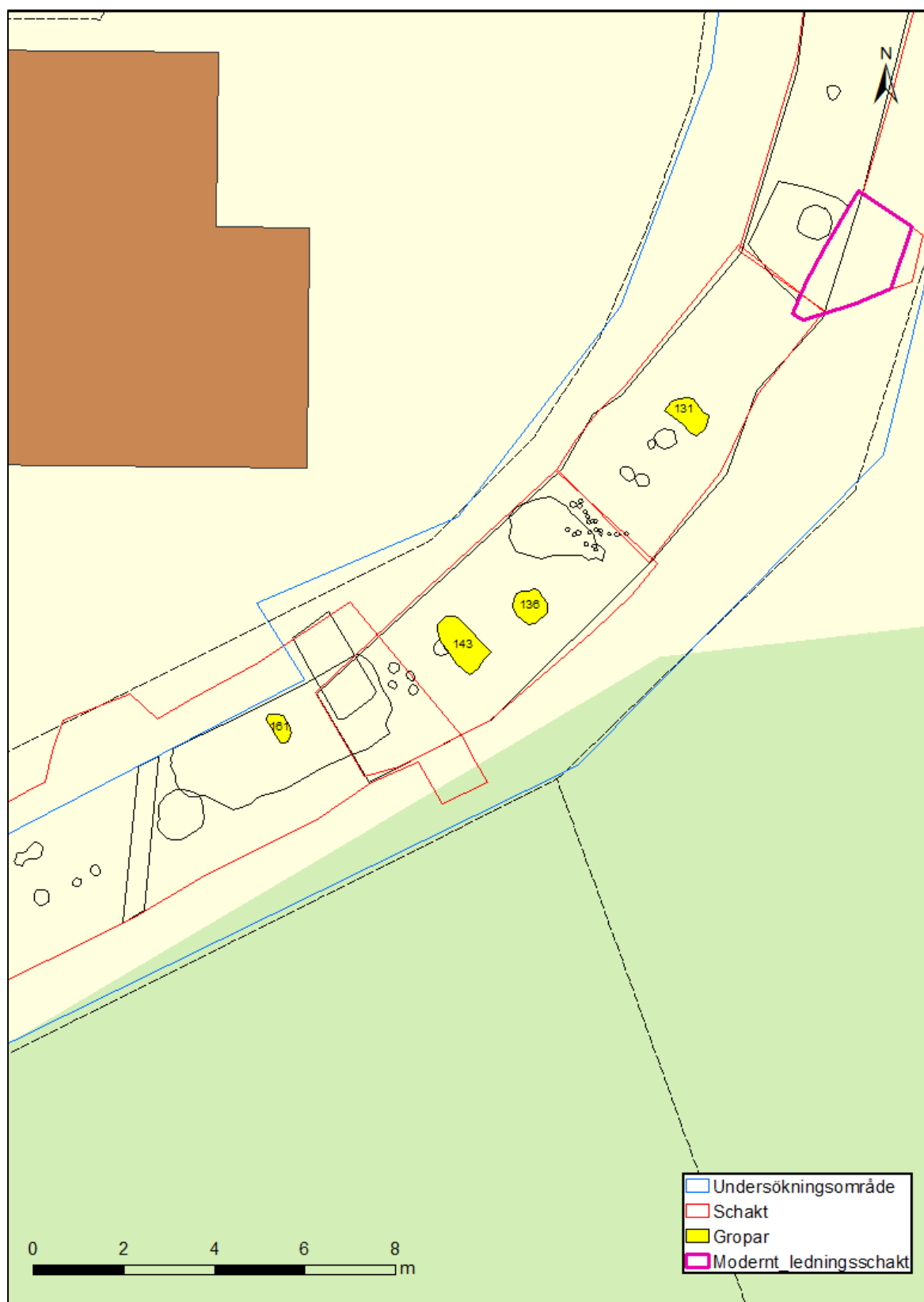
Ytterligare en grop (155) framkom med måtten 0,75×0,70×0,32 meter. Gropen var oregelbundet rund och dess östra sida begränsas av schaktkanten på grund av släntning av schaktets sidor. Vid undersökning visade det sig att nedgrävningen smalnade av ganska mycket i botten, men utan att bli direkt spetsig. Botten var även något oregelbunden liksom sidorna. Nedgrävningen är svårtolkad, den kan vara sekundärt används som avfallsgrop, vilket många gropar har varit, men den primära funktionen är svår att avgöra utan ett större sammanhang. Fyllningen (136) bestod av gråbrun silt med inslag av moränsand och enstaka små bitar av träkol och bränd lera samt småsten. Mot botten ökade inslaget av träkol och här förekom även en del skörbränd sten. Ett makrofossilprov (PM 139) togs i fyllningen med förhoppning om att analysen ska kunna ge ytterligare information om funktion och närområde. Makrofossilanalysen visade ett stort inslag träkol samt förekomst av skalkorn (1 st), ospecificerade sädeskorn (2 st) och brödvete (1 st) vilket visar att spisaska kastats i gropen vid någon tidpunkt (tab. 2, bilaga 5. Makrofossilanalys).

Figur 14. Plan över schakt 6 med de framschaktade kontexterna.

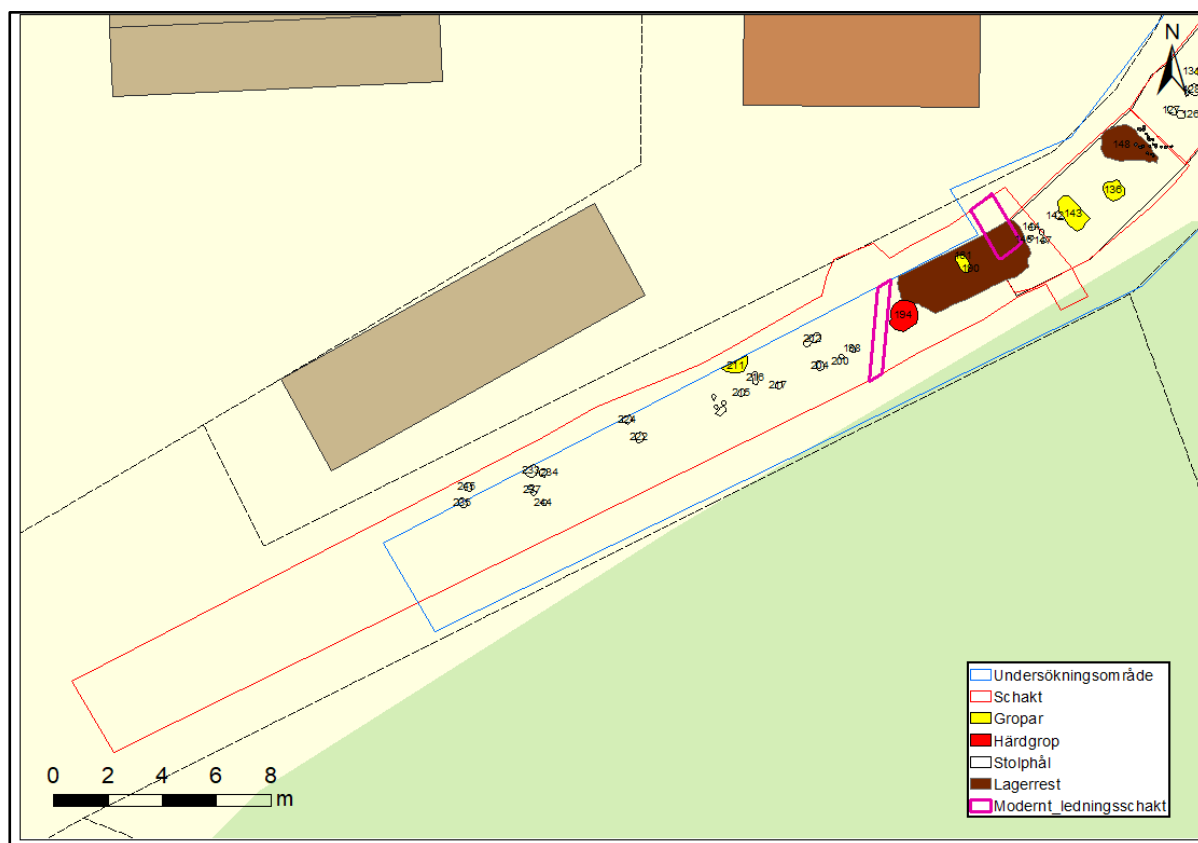
Figur 15. Fyllning 136 i grop 155 efter framrensning. Foto taget från norr.

Figur 16. Plan över gropar framkomna vid undersökningen.

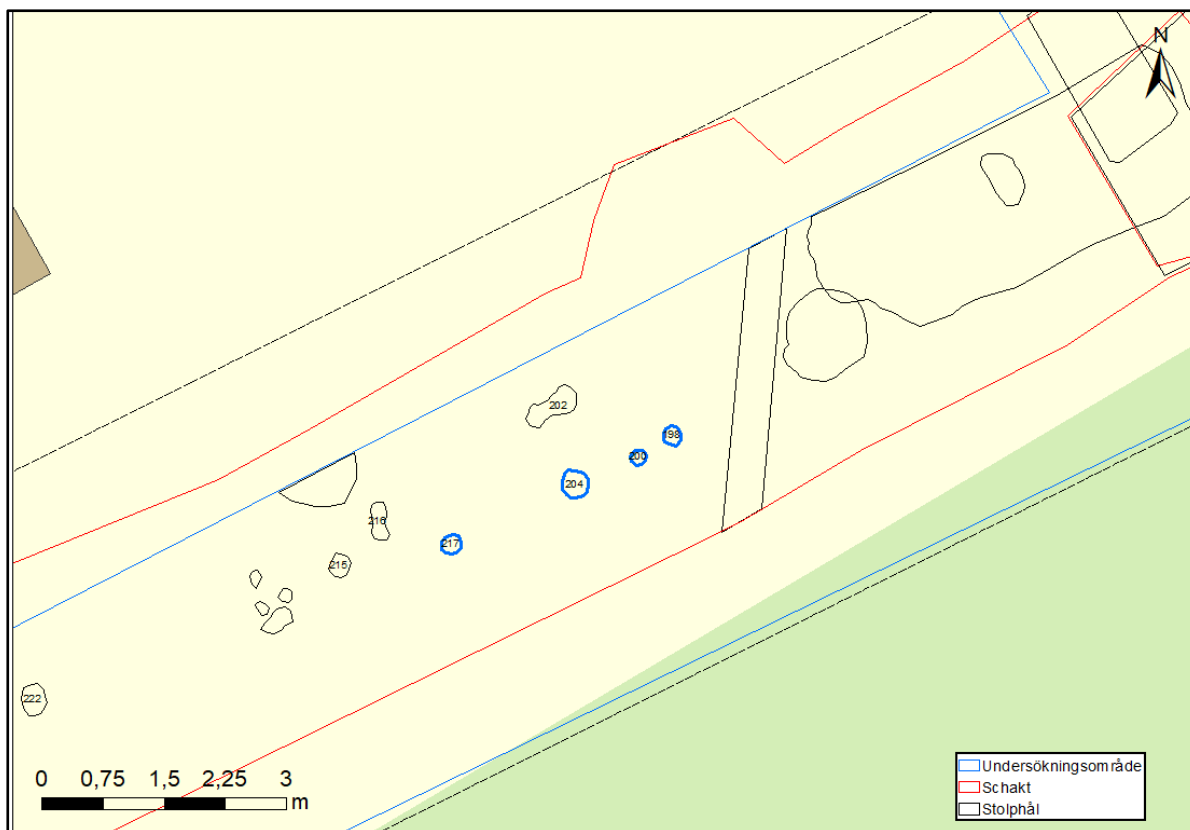
Schakt 7 Borelundsvägen

Det sista schaktet var det längsta av alla schakt och mätte cirka 39,0 meter. Vid tiden för schaktningsarbetena hade tjälen börjat släppa och det blev lättare att både schakta och kunna se eventuella lämningar. Anläggningstätheten var som högst i första halvan av schaktet och lämningarna upphörde plötsligt efter 23,50 meters schaktning. Schaktningen fortsatte ytterligare omkring 12 meter för att säkerställa att boplatslämningen var avgränsad, enligt direktiv från länsstyrelsen i Skåne.

Figur 17. Schakt 7 med de lämningar som framkom vid schaktning. Längst i sydväst syns det på arkeologiska lämningar tomma området.

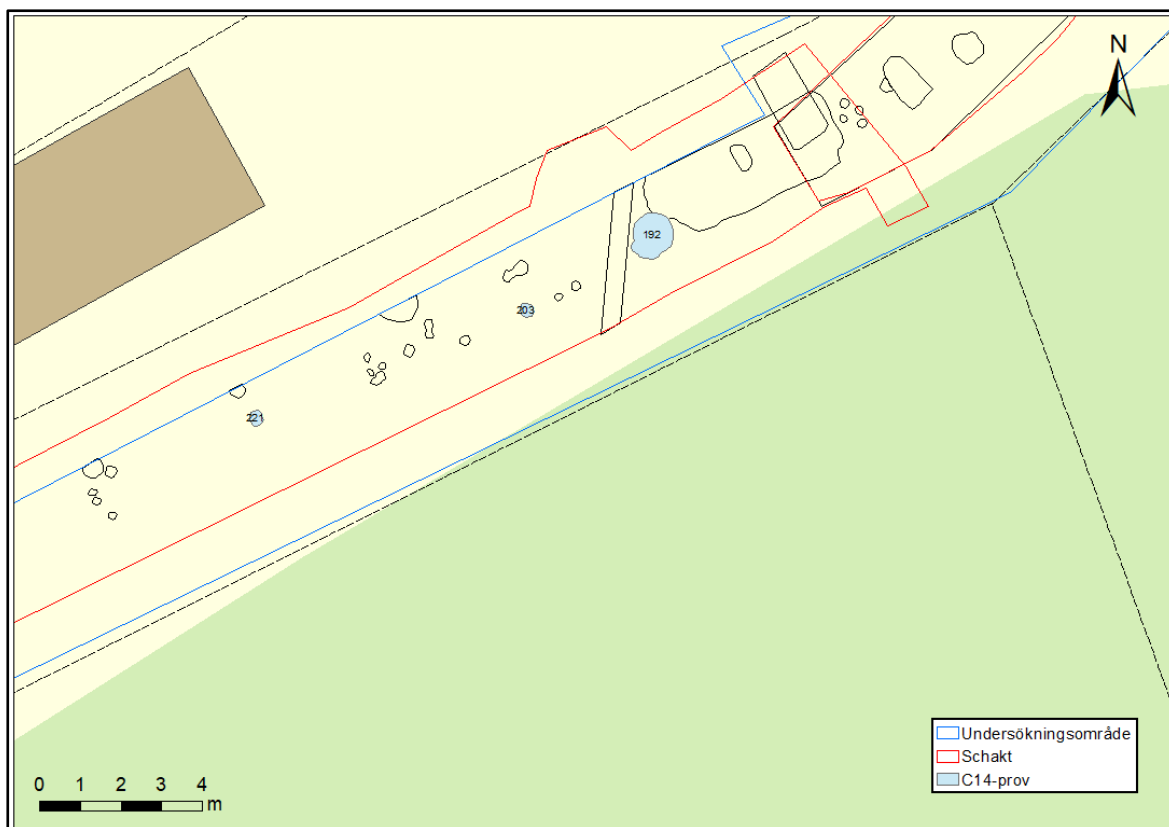
I schaktet framkom sammantaget 21 stolphål varav de flesta undersöktes. I mitten av schaktet framträdde en kort stolprad med en längd av 3,0 meter i ostnordostlig–västsydvästlig riktning, bestående av fyra stolphål. Två av stolphålen (204 och 217) undersöktes och mätte 0,39 meter i diameter och var 0,28 meter djupa. Inga andra stolphål i närheten kunde knytas till denna konstruktion och det är svårt att säga om stolphålsraden utgör en rest av en byggnad eller annan form av stolpburen konstruktion (fig. 17 & 18). Fyllningen (203) i stolphål 204 kunde dateras till 1037–1179 e. Kr (kalibrerad ålder, 2 σ , Labbnr Ua-74455), vilket motsvarar tidig medeltid. Makrofossilanalys visade att fyllningen 203 och fyllningen i det intilliggande stolphålet 217, var mycket likartade och därför ansågs ha varit del av ett bostads- eller kokhus från tidig medeltid.

Figur 18. Plan över en del av schakt 7 med stolpraden bestående av fyra stolphål markerade.

Tabell 1. Resultat från ^{14}C -analys utförd av Ångströmlaboratoriet/Tandemlaboratoriet vid Uppsala universitet. För komplett analysvar, se bilaga Analyser.

Labbnnummer	Provnummer	Provtagen kontext	Datering BP	Datering kalibrerad 2 σ	Datering kalibrerad 2 σ , högst sannolikhet (%)
Ua-74454	PM193	192	1356 $\pm$ 29	611–722 e Kr	641–690 e Kr (74,8 %)
Ua-74455	PM205	203	918 $\pm$ 29	1037–1208 e Kr	1037–1179 e Kr (88,2 %)
Ua-74456	PM225	221	1193 $\pm$ 28	709–947 e Kr	774–894 e Kr (90,4 %)

Figur 19. Kontexter med C14-prov, inom området för den presumtiva förhistoriska boplatsen strax utanför den historiska bytomtens begränsning.

I början av schakt 7 framkom ett större kulturlager (190) (5,0×1,87 meter) direkt över moränen, bestående av svartgrå-gråbrun silt med inblandning av grus och enstaka träkol, endast fläckvis förekommande. Lagret påminner om lagret som framträdde i schakt 6, dock av mörkare kulör, och kan vara rest av äldre matjordshorisont som blivit nedtrampad i moränen. En mindre grop (161) var nedgrävd i lagret. Gropen mätte 0,74×0,32×0,35 meter och fyllningen (159) bestod av gråsvart silt med en del sand (fig. 16 och 20). Ett makrofossilprov (PM160) togs ur fyllningen. Nedgrävningen var inte noggrant grävd utan gropens sidor var oregelbundna liksom botten. Den makrofossila analysen visade att innehållet i fyllningen var mycket likt innehållet i fyllningarna 203 och 214. Det kan därför vara sannolikt att även gropen 161 med fyllning 159 är tidigmedeltida och kan tolkas som köksavfall i en avfallsgrop.

Figur 20. Grop 161 undersökt, de stenar som låg i fyllningen syns i bildens vänstra övre hörn. Foto från öster.

Strax sydväst om den äldre markhorisonten 190 framkom en kokgrop (194) som i det närmaste var helt rund i plan (fig. 21). Nedgrävningskanten var skarp, sidorna oregelbundna med rund bottenkant och botten. Fyllningen (192) utgjordes av svart sand, sot, träkol och skörbrända stenar (bilaga 1, sektionsritning C206). Ett prov från fyllningen skickades på ^{14}C -analys och daterades till 641–690 e.Kr (kalibrerad ålder, 2σ , Labbnr Ua-74454), vilket motsvarar vendeltid. Makrofossilanalysen av fyllningen bekräftade tolkningen till kokgrop. Centralt i schaktet, begränsad av schaktkanten mot norr, framkom ytterligare en svårtolkad grop (211) med måtten $1,02 \times 0,37 \times 0,80$ meter (fig. 22). Gropen kan eventuellt ha brukats till förvaring. På ett djup av 0,50 meter under gatunivå framkom fyra naturstenar (208) som uppmärksammades eftersom det inte vanligtvis förekom natursten av den storleken i schaktet. Stenarna föreföll inte ingå i någon konstruktion, det fanns inget sättlager och stenarna låg inte i rad men samlade inom en yta av $0,80 \times 0,60$ meter och mättes därför in. De tolkas som en ansamling sten, vars ursprungliga funktion är oklar, möjligen ett fundament eller syll.

Figur 21. Kokgroppen 194 med fyllning strax efter framschaktning och innan den rensats fram helt. Foto från öster.

Liksom i schakt 2, framkom ett tydligt takbärande stolphål (222) med dimensionerna 0,56×0,54×0,70 meter (fig. 23). I fyllningen låg en del natursten vilken troligen fungerat som skoning för att ge extra stöd åt en takbärande konstruktion. Ett något mindre stolphål framkom i schaktkanten omkring 0,40 meter norr om det takbärande stolphålet. Detta bedöms vara en alltför kort spannbredd och ett alltför litet stolphål för att kunna utgöra ett bockpar tillsammans med det takbärande stolphålet (222). Ingen annan motsvarande nedgrävning framkom i närheten, men det är möjligt att en sådan kan återfinnas utanför schaktet. Fyllningen kunde med hjälp av ¹⁴C-analys dateras till 774–894 e. Kr, motsvarande perioden vikingatid (kalibrerad ålder, 2 σ, Labbnr Ua-74456). Det är troligt att det takbärande stolphålet ingått i en byggnad som fungerat som bostadshus, kokhus eller kombinerad förråds- och bostadshus (tab. 2).

Förutom arkeologiska lämningar framkom två moderna nedgrävningar (fig. 17), en rektangulär nedgrävning med oklar funktion (158) och ett ledningsschakt (196). Båda nedgrävningar återfinns i schaktets norra del, där den rektangulära nedgrävningen skär det äldre kulturlagret 190 och fortsätter in i den nordvästra schaktväggen. Ledningsschaktet ligger diagonalt i schaktet, i nord-sydlig riktning, och fortsätter in i schaktväggarna på ömse sidor.

Figur 22. Grop 211, sektion C219 mot nordväst.

Schaktningsövervakningen fortsatte ytterligare ungefär 12,0 meter efter det att den sista arkeologiska lämningen dokumenterats. Då det kunde konstateras att inga fler lämningar framkom inom dessa 12,0 meter, avslutades den arkeologiska närvaron vid schaktningen, dock med uppmaning om att VA-Syd fortfarande hade anmälningsskyldighet till länsstyrelsen i Skåne.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det sannolikt har framkommit lämningar efter en yngre järnåldersboplats belägen delvis inom eller i nära anslutning till den historiska bytomten. Inom den pågående vetenskapliga diskursen kring bybildningsprocessen i Skåne, är resultaten ytterligare ett belegg för att det i många fall har funnits en förhistorisk föregångare till den historiskt kända byn. Boplatsen utanför bytomten har genom C14-analyser daterats till vendeltid, vikingatid och fram i tidig medeltid. Lämningar från tidig medeltid utgjordes av stolphålsraden (204 och 217) och en avfallsgrop (161) i närheten (fig. 16, 18 & 24). Stolphålen tolkas ha ingått i en byggnad med ett kök, ett bostadshus eller ett kokhus. Ytterligare en avfallsgrop skulle kunna tolkas vara tidigmedeltida, baserat på förekomsten av råg, men det är osäkert (155) (fig. 14). Dateringen till tidig medeltid behöver i sig inte vara motsägelserfull, då det ofta sker en omstrukturering av bebyggelsen under 1200-talet och många av de historiska gårdslägena då får sitt mer permanenta läge, som varar ända fram till skiftena i slutet av 1700-talet. Från yngre järnålder, slutet av vendeltid och början av vikingatid, tolkas fyllningen i ett takbärande stolphål vara liksom kokgropen (222 och 194, fig. 21 & 23). Det takbärande stolphålet tolkas ha ingått i en byggnad som fungerat som bostadshus eller kokhus alternativt en byggnad med en del

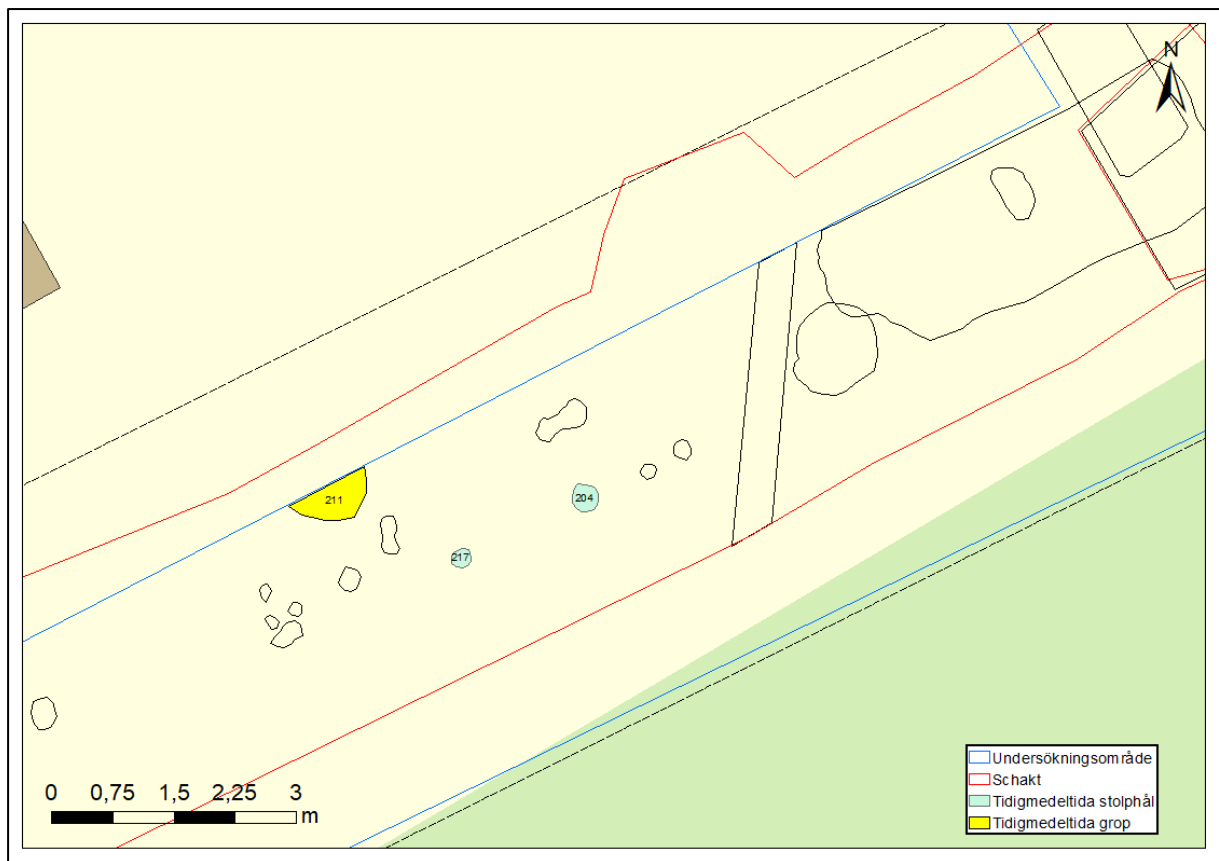
som använts som bostad, en del som använts som lada. Keramikfynden från fyllningen 142 i ett stolphål, pekar även det mot en trolig datering till yngre järnålder för de lämningar som framkommit utanför den historiska bytomten.

Tabell 2. Provtagna kontexter och resultat med tolkningar från makrofossilanalys och C14-analys.

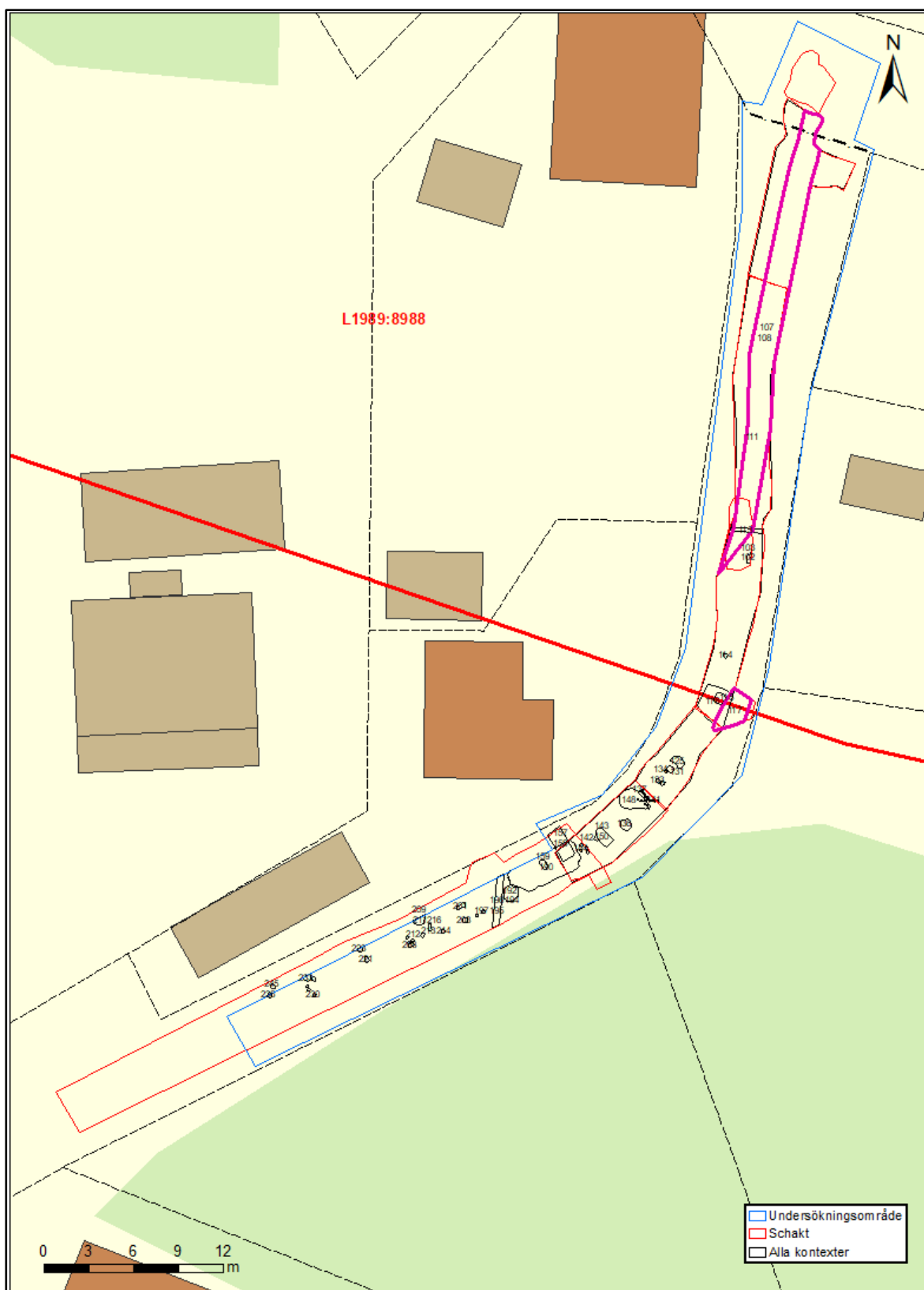
Kontextnummer	Provnummer	Beskrivning och tolkning
136	139	Avfallsgrop med spisaska, skalkorn brödvete
159	160	Avfallsgrop med köksavfall, 19 sädeskorn, skalkorn och råg, hasselnötsskal, brända och obrända djurben. Inslag av starrfrukt visar förekomst av bränt hö eller bränd stalldynga. Kan vara tidigmedeltida med närhet till stall eller fähus.
192	193	Kokgrop med bränt matlagingsavfall, förkolnad brödvete, havre, brända djurben. C14-daterat till 641–690 e.Kr
203 & 214	205 & 218	Fyllning i stolphål som kan ha ingått i samma byggnad, förkolnad säd i form av skalkorn och havre. Tolkas som en byggnad med kök, antingen boningshus eller kokhus. C14-daterat till 1037–1208 e. Kr.
209	210	Avfallsgrop med liknande sammansättning som ovan, kan vara samtida. Förekomst av obrända djurben.
221	225	Fyllning i takbärande stolphål, sju hårt brända sädeskorn identifierade som till skalkorn och brödvete, innehållet av köksavfall kan tolkas som att byggnaden fungerat som bostadshus eller kokhus, förekomsten av förkolnade starrfrukter kan tolkas som att hö förvarats i byggnaden. C14-daterad till 774–894, tidig vikingatid.

Figur 23. Fyllning 221 i takbärare 222. Foto taget från söder. Figur 24. Kontexter som tolkats vara tidigmedeltida utifrån C14-analys och makrofossilanalys.

Figur 24. Tidigmedeltida lämningar i schakt 7.

Figur 25. Plan över samtliga kontexter som framkommit vid schaktningsövervakningen. Röd tjock linje markerar gränsen för fornlämningen Hällestad historiska bytomt. Lämningarna utanför denna linje är registrerade som fornlämning L2022:3478.

Kulturlagerstatus

Ett fåtal kulturlagerrester framkom vid schaktningen, bland annat ett troligt lergolv och en ugnsbotten. I övrigt framkom nedgrävningar i form av stolphål, gropar och kokgropar. Dessa var välbevarade och har potential att ytterligare bidra till den pågående vetenskapliga diskussionen kring bybildningsprocessen i Skåne under yngre järnålder–tidig medeltid.

Förslag på fortsatta åtgärder

Inga fortsatta åtgärder, arbetena är avslutade.

De arkeologiska lämningar som framkom utanför den historiska bytomtens begränsningar, kommer att registreras som ny fornlämning, boplats, utan antikvarisk bedömning, undersökt och borttagen i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister, lämningsnummer L2022:3478..

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-39786-2020
Fornlämningsnr	RAÄ Hällestad 6:1
Lämningsnr, fornreg	L1989:8988, L2022:3478
Kulturens projektnr	A_2020_0114
Trakt/kvarter/fastighet	Hällestad 8:144 och S:2
Socken	Hällestad
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	VA-ledningar
Uppdragsgivare	VA-Syd
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Linda Billström
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2021-01-28–2021-03-05
Fälttid, arkeolog, tim	38 h
Fälttid, maskin, tim	-

Yta, m²	285 m ²
Kubik, m³	285 m ³
Schaktmeter, m	95 m

Fyndmaterial	LUHM 33108:1–3. Fynden förvaras efter fyndfördelning på LUHMs magasin
Ritning, dokumentation	4 st A3 ritfilm: 2 sektionsritningar skala 1:20, 2 planritningar skala 1:100. Digitala inmättningsfiler i Intrasisprojekt K2020_029.
Foto	47 digitala fotografier
Analyser	C14-analys, makrofossilanalys
Arkivmaterial, förvaring	LUHM, kopior i Kulturens LA-Arkiv under fastighetsbeteckningen Hällestad 8:144 och S:2

Referenser

Otryckta källor

Geometrisk avmätning från år 1719, Lantmäteristyrelsens arkiv, akt L90-4:1.

Cronvall, M. & Andersson, A-P. 1984. *Rapport, murverksdokumentation, Hällestad kyrka*. Kyrkoarkivet i LUHM (stencil).

Hellerström, Sven. 1996. Skåne, Hällestads socken, Hällestad 6:6. Arkeologisk förundersökning 1995. *UV Syd Rapport* 1996:18 (stencil).

Tryckta källor

Dib *Dalby klostets intäktsbok 1530–31*. Utg. av K. Knutsson & G. Paulsson. 1983. Skånsk senmedeltid och renässans 10. Lund.

DR *Danmarks Runeindskrifter II*. Utg. af L. Jacobsen & E. Moltke. 1942. København.

Lb *Lunds Stifts Landebok, I–II*, Utg. av K. G. Ljunggren & B. Ejder. 1950–52. Skånsk senmedeltid och renässans 4–6. Lund.

LÄU Lunds ärkestifts urkundsbok. *Diplomatarium Diocesis Lundensis, I–VI*. Utg. av I. Weibull. 1900–39. Lund.

Pb *Palteboken, Jordeböcker över Lunds ärkesätets gods vid medeltidens slut*. Utg. av G. Johannesson. 1947. Skånsk senmedeltid och renässans 7. Lund.

Litteratur

Arrhenius, Olof 1934. Fosfathalten i skånska jordar. *SGU, Årsbok* 28 (1934) N:o 3. Stockholm.

Dahl, Sven 1942. *Torna och Bara. Studier i Skånes bebyggelse- och näringsgeografi före 1860*.

Meddelanden från Lunds Universitets Geografiska Institution. Avhandlingar VI. Lund. (Diss)

Karlsson, Mattias. 2008. Hällestad 6:6, Hällestads bytomt, RAÄ 16, Hällestad sn, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2006 (geoteknisk provborrning), arkeologisk förundersökning 2007. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 317. Kulturen, Lund 2008.

Lenntorp, Karl-Magnus 2006. Hällestad 39:2, Hällestads bytomt, RAÄ 16, Hällestads socken. Förundersökning 2006. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 180. Kulturen, Lund 2006.

Pamp, Bengt 1983. *Ortnamn i Skåne*. Kristianstad.

Rydbeck, Otto 1904. *Medeltida kalkmålningar i Skånes kyrkor*. Lund.

Stjernquist, Berta 1977. *Lundabygden före Lund, ekonomisk utveckling från tundramiljö till stadssamhälle*. Lundabygdens Sparbank 1977.

Åkerman, Johan 1828 (faksimil 1981). *Försök till beskrifning öfver Hellestads Pastorat*. Lund (Dalby 1981).

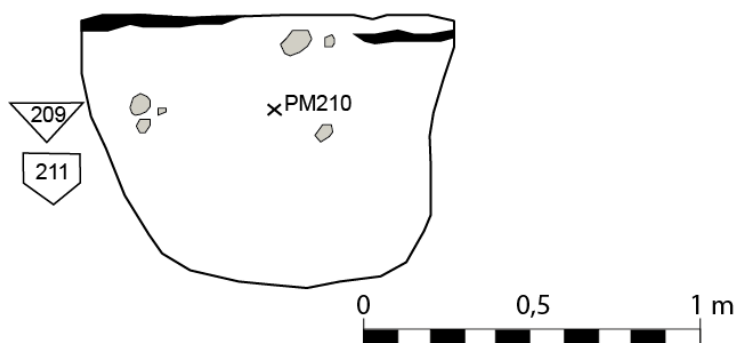
Bilagor

Bilaga 1. Plan- och sektionsritningar

Teckenförklaring

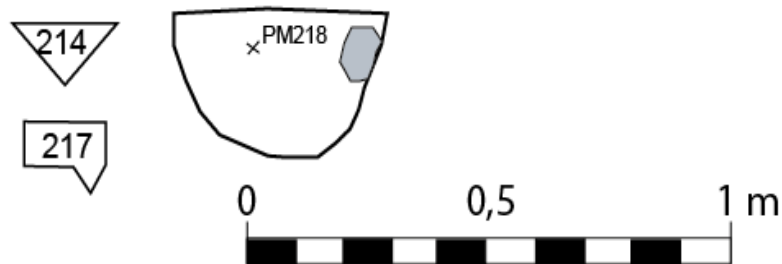

Sektion C219 mot nordväst, grop 211

- 209 Fyllning i grop, endast en del av den ligger inom schaktets begränsning. Gråbrun silt och sand, enstaka natursten, träkol och bränd lera. I översta delen stråk av sot. Makroprov taget: PM210.
- 211 Grop som dök upp i schaktets västra del, endast den allra östligaste delen av gropen syntes. Tolkningen är en aning oklar, kan vara sekundäranvänd avfallsgrop eller en förvaringsgrop. Skarp nedgrävningskant, ena sidan konvex, andra konkav, mjuk bottenkant, rundad botten.

Sektion C220 mot norr, stolphål 217

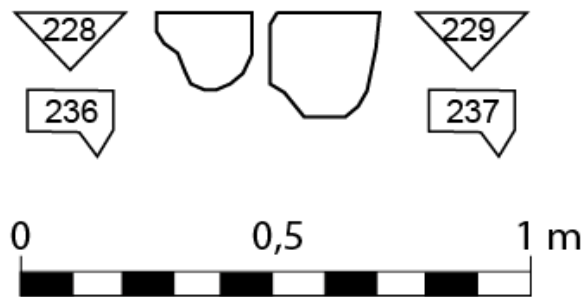
- 214 Homogen gråbrun-grå fyllning bestående av sandig silt, enstaka träkol och bränd lera. En sten i fyllningen, kan vara rest av skoning men något oklart. En sten intill stolphålet i plan.
- 217 Möjlig stenskott stolphål, lite underlig form i plan - oregelbunden. Kan antingen vara djurgångar eller omstolpning/stötta. Skarp nedgrävningskant, konkava sidor, mjuk bottenkant, rundad botten.

Sektion 238 mot norr, takbärande stolphål 222

- 221 Fyllning i rejält takbärande stolphål, stenskonig mot botten, bestående av natursten 0,10–0,25 meter stora. Makroprov: PM225 taget.
- 222 Takbärande stolphål. Oregelbunden i plan, skarp nedgrävningskant, något oregelbundna sidor, mjuk bottenkant, rund botten.

Sektion C241 mot norr, stolphål 236 och 237

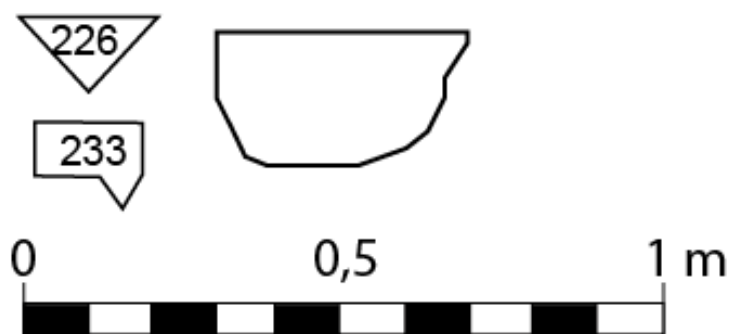
228 Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera.

229 Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera.

236 Mindre stolphål, runt i plan. Skarp nedgrävningskant, oregelbundna sidor, mjuk bottenkant, rund botten.

237 Stolphål, runt i plan. Skarp nedgrävningskant, förhållandevis vertikala sidor, skarp bottenkant, plan botten.

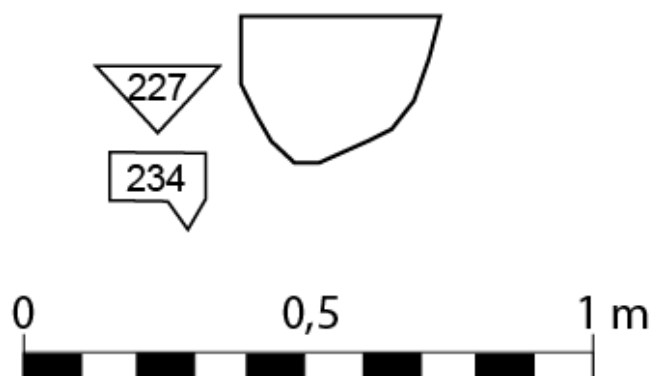
Sektion C239 mot norr, nedgrävning 233

226 Fyllning i stolphål eller mindre grop. Inte lika djup som det takbärande stolphålet 222. Fyllning med gråbrun silt och sand.

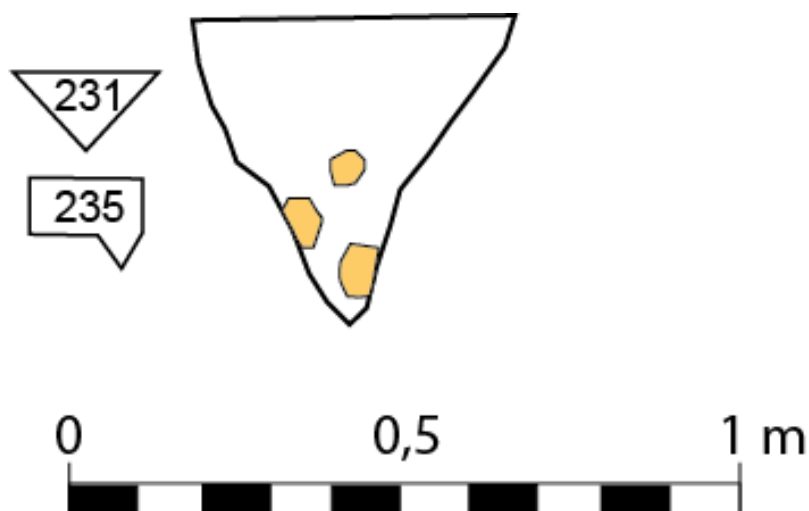
233 Stolphål eller mindre grop, oval i plan. Skarp nedgrävningskant, oregelbundna sidor, mjuk bottenkant, förhållandevis plan botten.

Sektion C240 mot väster, stolphål 234

- 227 Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera. Just i detta område är moränen stenigare med svallad natursten i storlekarna ca 0,05 till 0,15 m i diameter.
- 234 Stolphål, oregelbunden form i plan. Skarp nedgrävningskant, något oregelbundna sidor, mjuk bottenkant, rundad botten. I detta område där stolphålen 226 till 230 ligger, är moränen stenigare med natursten 0,05 till 0,15 m i diameter. Svallad natursten, troligen i anslutning till inlandsisen. Naturligt med andra ord.

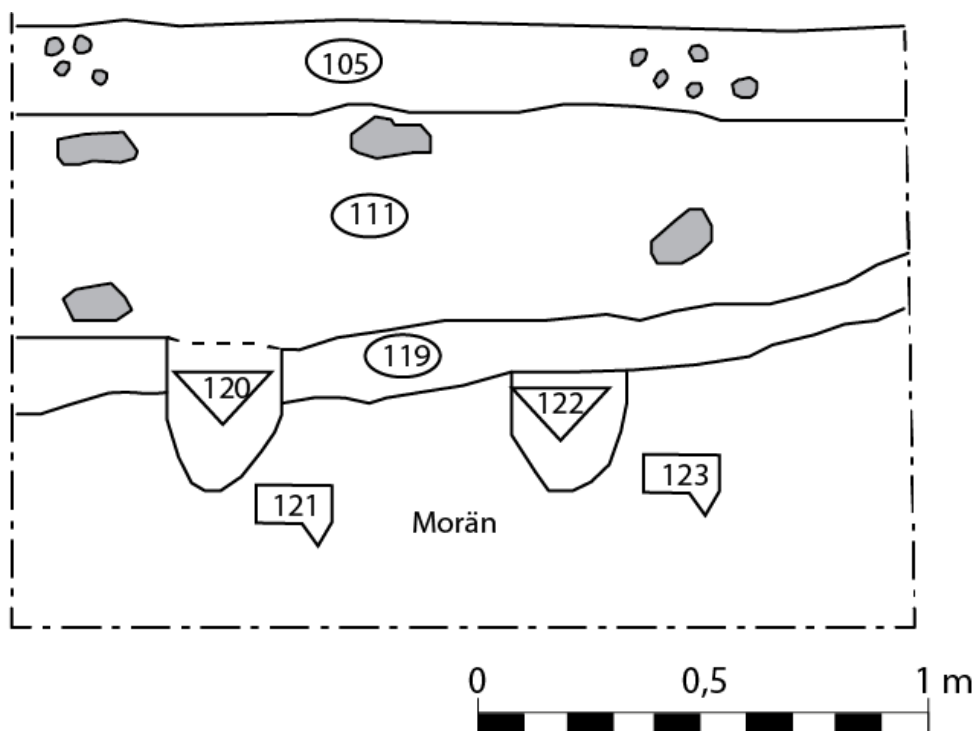
Sektion C243 mot norr, ev takbärande stolphål 235

- 231 Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera. Mot botten urlakad och stor inblandning av fläckvis moränsand. I ytan är fyllningen mörkare grå.

- 235 Stolphål med lite underlig form, mycket avsmalnande i botten, nästan spetsigt. En stor inblandning av moränsand i botten också. Kan vara stolphål med djurgångar i mitten, vilka dragit med sig fyllning och skapat den spetsiga avslutningen. Oval i plan, skarp nedgrävningskant, oregelbundna sidor, spetsig och avsmalnande botten.

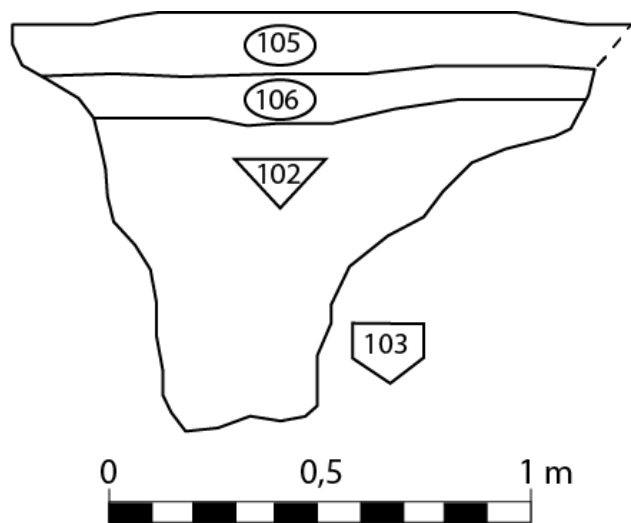
Sektion C118 mot väster, flera kontexter

- 105 Vägbeläggning bestående av grus, sand och makadam.
- 111 Troligen samma som 106 i andra schakt. Äldre markhorisont eller vägbeläggning. Mot söder ökar lagrets mäktighet och uppgår till 0,50 m, vilket tyder på att det även har fungerat som utfyllnadslager i naturliga svackor. I söder ökar även inslaget natursten i lagret, vilket skulle kunna tyda på att det funnits behov av att stabilisera underlaget för att skapa en framkomlig färdväg.
- 119 Ljust grå sand med fläckvis inblandning av överliggande lager 111. Sanden är relativt jämntjock och överlagrar stolphålet 123 med fyllningen 122. Däremot är sanden äldre än stolphålet 121 och fyllningen 120. Kan vara resultat av översandning.
- 120 Fyllning i stolphål. Enstaka träkol.
- 121 Stolphål grävt genom sanden 119. Skarp nedgrävningskant, vertikala sidor, mjuk bottenkant, spetsig botten.

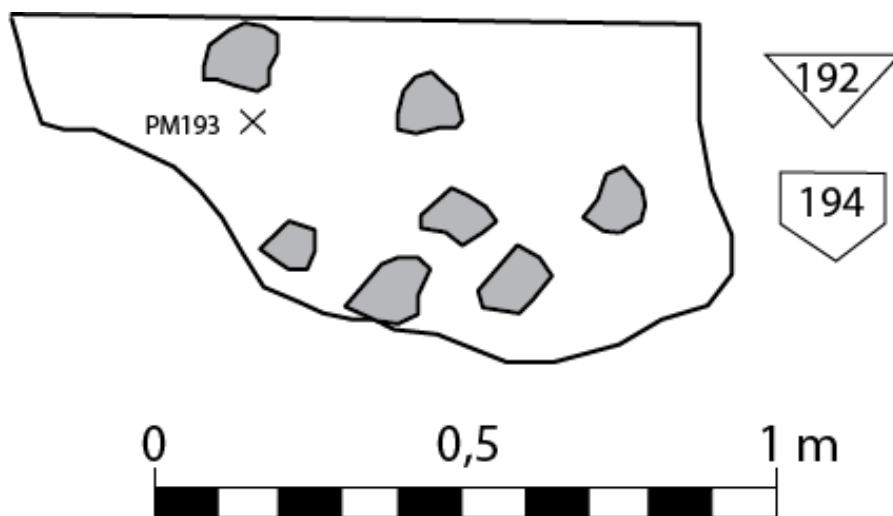
- 122 Fyllning i stolphål, överlagras av sanden 119.
- 123 Stolphål nedgrävt i morän. Skarp nedgrävningskant, konkava sidor, mjuk bottenkant, rund botten.

Sektion C104 mot öster, takbärande stolphål 103

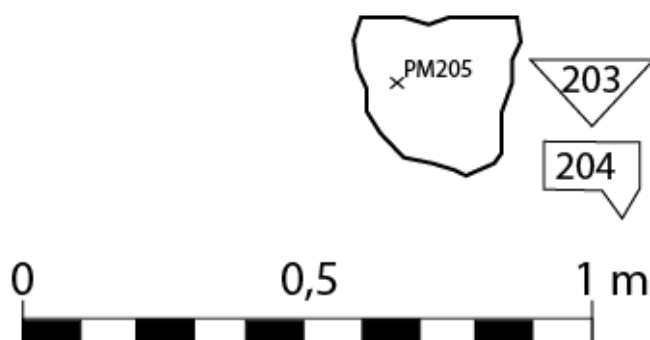
- 105 Vägbeläggning bestående av grus, sand och makadam.
- 106 Mörkbrunt sandigt siltlager, mycket kompakt med en lite större koncentration av bränd lera. Tolkas som brukningslager. Ligger direkt under gatulagret 105. Har förmodligen täckt en större yta av den forna byvägen. Längre söderut ökar tjockleken till upp emot 0,50 m vilket talar för att lagret även fungerat som utfyllnad i naturliga svackor, med syfte att jämna till och skapa en framkomlig färdväg.
- 102 Sekundär fyllning i nedgrävning. Mörkbrun sandig silt, till stora delar uppblandad med moränsand förutom en koncentration av den mörkbruna silten i botten centralt.
- 103 Möjligt takbärande stolphål, storlek och form påminner om det takbärande stolphålet 222. Ligger ute i bygatan, nuvarande Borelundsvägen. Skarp nedgrävningskant, oregelbunden sida, oregelbunden bottenkant, plan botten.

Sektion C206 mot norr

- 192 Fyllning i kokgrop, svart silt och sand med dominerande inslag av sot, träkol, en hel del skörbränd sten. PM taget i fyllningen, ritad i sektion och plan. Tolkas som brukningslager som ackumulerats under brukningstiden, det är möjligt att det översta av detta brukningslager har varit igenfyllning efter destruktion, men att massorna färgats lika svarta som det underliggande brukningslagret.
- 194 Härdgrop fylld med skörbränd natursten, träkol, sot, enstaka bränd lera och svart sandig silt. Rund i plan, skarp nedgrävningskant, oregelbundna sidor, mjuk bottenkant och rund men något oregelbunden botten.

Sektion C207 mot söder

- 203 Fyllning i stolphål, mörkt brungrå silt med enstaka träkol och bränd lera. PM taget i fyllningen, förhoppningsvis kan de små träkolsbitarna C14-analyseras. Ritad i sektion (C207) och i plan. PM205 taget.
- 204 Stolphål, tydligt. Ovalt i plan, skarp nedgrävningskant, något oregelbundna sidor, mjuk bottenkant, ojämn botten.

Bilaga 2. Kontextlista

Intrasid	Namn	Subklass	Tillkomst	Tolkning och gruppering
102	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Sekundär fyllning i nedgrävning. Mörkbrun sandig silt, till stora delar uppblandad med moränsand förutom en koncentration av den mörkbruna silten i botten centralt.
103	Nedgrävning	Nedgrävning	Konstruktion	Möjlig brunn, dock inte särskilt djup. Grundvattnet kan ha stått högre tidigare. Ligger ute i bygatan, nuvarande Borelundsvägen.
105	Väglager	Lager fyllning	Konstruktion	Vägeläggning bestående av grus, sand och makadam.
106	Konstruktionslager äldre	Lager fyllning	Konstruktion	Mörkbrunt sandigt siltlager, mycket kompakt med en lite större koncentration av bränd lera. Tolkas som brukningslager. Ligger direkt under gatulagret 105. Har förmodligen täckt en större yta av den forna byvägen. Längre söderut ökar tjockleken till upp emot 0,50 m vilket talar för att lagret även fungerat som utfyllnad i naturliga svackor, med syfte att jämna till och skapa en framkomlig färdväg.
107	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Mörkbrun fet fyllning med inslag av träkol och bränd lera, en del naturstenar ca 0,05 till 0,10 m i diameter. Fyllning framkommer ca 1,0 m under nuvarande gatunivå. Över ligger ett flertal både äldre och yngre nedgrävningar/schakt för bla vattenledningar. Dessa schakt har stört området och de har återfyllt med kulturlager blandat med morän. Svårt att se när orörda kulturlager kommer. 107 tolkas vara återfyllda massor som lagts ned i ett relativt modernt rörschakt 108.
108	Nedgrävning	Nedgrävning	Konstruktion	Modernt ledningsschakt.
111	konstruktionslager äldre	Lager fyllning	Brukning	Troligen samma som 106 i andra schakt. Äldre markhorisont eller vägeläggning. Mot söder ökar lagrets mäktighet och uppgår till 0,50 m, vilket tyder på att det även har fungerat som utfyllnadslager i naturliga svackor. I söder ökar även inslaget natursten i lagret, vilket skulle kunna tyda på att det

				funnits behov av att stabilisera underlaget för att skapa en framkomlig färdväg.
113	ledningsschakt	Nedgrävning	Konstruktion	
114	yllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i möjligt stolphål, ej undersökt.
115	Ugnsbotten	Lager fyllning	Konstruktion	Troligen ugnsbotten, rund. Rödbränd lera och träkol. ligger över ett lergolv, endast botten kvar av en möjlig kupolugn?
116	lergolv?	Lager fyllning	Konstruktion	Möjlig rest av ett lergolv. Mycket svårskattat just här, fortfarande tjäle och mycket hårt och packat. Skärs i öster av moderna ledningsschakt. I väster och övriga väderstreck verkar det tunna ut.
117	Modernt ledningsschakt	Nedgrävning	Konstruktion	Schakt för fiber och flera elledningar. Har grävt sönder lergolv och ugnsbotten.
119	Sandlager	Lager fyllning	Brukning	Ljus grå sand med fläckvis inblandning av överliggande lager 111. Sanden är relativt jämntjock och överlagrar stolphålet 123 med fyllningen 122. Däremot är sanden äldre än stolphålet 121 och fyllningen 120. Kan vara resultat av översandning.
120	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål. Enstaka träkol.
121	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål grävt genom sanden 119.
122	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, överlagras av sanden 119.
123	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål nedgrävt i morän.
125	Gropfyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i grund grop, något urlakad mot botten. Fyllningen består av silt och sand, enstaka träkol.
126	Fyllning stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, i övre delen låg en natursten, ca 0,15 m i diameter, kan vara rest av skoning.
127	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, enstaka träkol. En natursten mitt i ytan, kan vara stenskonig. Stenen ca 0,20 m lång och 0,10 m bred.
128	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål.
129	Fyllning stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, i mitten en rund ring gul sand, kan vara moränsand som dragits med upp när stolpen tagits bort, eller så är det en djurgång.
130	Morän	Lager fyllning	Brukning	
131	Grop	Nedgrävning	Konstruktion	Grund grop, endast botten kvar.
132	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål
133	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål.
134	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål.

135	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål.
136	Fyllning i grop	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i grop som framkommer ca 0,80 m under gatunivå. Gråbrun silt med inslag av moränsand, enstaka små bitar träkol och bränd lera, enstaka småsten samt några större stenar med genomsnittlig storlek på 0,08 m i diameter. Ökat inslag av träkol mot botten, men inte tillräckligt för att tolka som hård eller kokgrop, snarare avfallsgrop. Några stenar skörbrända, andra opåverkade av värme.
137	Fyllning i pinnhål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i ett flertal pinnhål, av vilka några tolkades vid undersökning till djurgångar. De flesta tolkas dock som pinnhål som ingått i en nv-sö hägnad. Fyllning gråbrun silt, enstaka inslag av moränsand istället för gråbrun silt.
141	pinnhål hägnad	Nedgrävning	Konstruktion	Pinnhål ingående i nv-sö hägnadsrad. Några av dem är undersökta och mäter mellan 0,06 till 0,10 m i diameter och är mellan 0,10 och 0,12 m djupa. Alla undersökta hade spetsig botten. Det är möjligt att några av de inmätningarna som ligger över lagerresten 148 är djurgångar och inte pinnhål.
142	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Brungrå fyllning i stolphål. Fynd av keramik, kan vara äldre än vikingatid.
143	Fyllning i grop	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i grop som är något yngre än de omkringliggande stolphålen 142 mfl. I fyllningen finns några större naturstenar, diameter ca 0,20 m. Fyllningen är mycket uppblandad med moränsand. Svårtolkad
144	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i troligt stolphål, ej undersökt.
145	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, ej undersökt.
146	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, ej undersökt.
147	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, koncentration av träkol i ytan. Ej undersökt.
148	Lagerrest	Lager fyllning	Brukning	Lagerrest som var mycket uppblandad med den underliggande moränsanden, svårt att egentligen tolka vad detta representerar. Förefaller som att en del av pinnhål/djurgångarna är nedgrävda genom detta lager. Eventuellt en äldre markhorisont.

149	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål skuret av yngre nedgrävning 150. Framkommer på en nivå av 0,80 m under nuvarande gatunivå.
150	Grop	Nedgrävning	Konstruktion	Grop som är yngre än det stolphål som den skär i söder. Mycket oklar funktion, fylld med en del naturstenar men de ligger huller om buller. Fyllningen mycket uppblandad med moränsand. Ej undersökt.
151	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål, ligger tillsammans med tre andra, men de ser inte ut att utgöra någon tydlig konstruktion.
152	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål som ligger tätt tillsammans med tre andra, det är svårt att se någon konstruktion.
153	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål som ligger tillsammans med 3 andra, det är dock inte möjligt att utröna vilken typ av konstruktion de har varit del av.
154	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål liggande tillsammans med tre andra, kan inte avgöra vilken typ av konstruktion de varit del av.
155	Nedgrävning grop	Nedgrävning	Konstruktion	Oregelbundet rund grop vars östra sida begränsas av schaktkanten. Vid undersökning visade det sig att den smalnar av ganska mycket i botten, men utan att bli direkt spetsig. Botten även något oregelbunden liksom sidorna. Tolkas vara en avfallsgrop.
157	yllning i grop	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i modern grop. Översta fyllningen bestod av moränsand, understa av de massor som schaktades upp först, det vill säga de massor som låg stratigrafiskt över moränsanden. Vid återfyllningen av groppen lades dessa massor ned först följda av moränsanden.
158	Modern nedgrävning	Nedgrävning	Konstruktion	Modern grop med oklar funktion.
159	Fyllning i grop	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i grop. Gråsvart silt och en del sand.
161	grop	Nedgrävning	Konstruktion	Mindre grop, kan vara avfallsgrop men ingen säker tolkning.
190	Lagerrest	Lager fyllning	Brukning	Lagerrest, övergång mot morän. Svartgrå-gråbrun, endast fläckvis förekommande. Kan ev vara rest av

				äldre matjordshorisont som blivit nedtrampad i morän.
192	Fyllning kokgrop	Lager fyllning	Brukning	Fyllning i kokgrop, svart silt och sand med dominerande inslag av sot, träkol, en hel del skörbränd sten. PM taget i fyllningen, ritad i sektion och plan. Tolkas som brukningslager som ackumulerats under brukningstiden, det är möjligt att det översta av detta brukningslager har varit igenfyllning efter destruktion, men att massorna färgats lika svarta som det underliggande brukningslagret.
194	Härdgrop	Nedgrävning	Konstruktion	Härdgrop fylld med skörbränd natursten, träkol, sot, enstaka bränd lera och svart sandig silt. Rund i plan.
195	Recent fyllning i rörschakt	Lager fyllning	Destruktion	Recent nedgrävning med återfyllning av moränsand. Verkade inte finnas någon ledning dock, varför har man grävt här om det inte finns en ledning? Har ledningen tagits upp igen vid någon tidpunkt?
196	Recent nedgrävning	Nedgrävning	Konstruktion	Recent nedgrävning i ungefärlig N-S riktning och 0,40 m bred. Det verkar inte ligga någon ledning och frågan är varför man har grävt något som ser väldigt mycket ut som ett rörschakt, men som inte är det? Moränen består av sand och det behövs inte dränering.
197	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, gråsvart, någon dragning mot brunt. Enstaka träkol och bränd lera.
198	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål, ej undersökt.
199	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, ej undersökt. Brungrå silt med enstaka träkol och bränd lera.
200	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål, ej undersökt.
201	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, två naturstenar i ytan vilka kan vara rester av skoning. Fyllning med en del träkol och bränd lera. Mörkt brungrå. Ej undersökt.
202	Stolphål dubbelt	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål som blivit omsatt eller försetts med stötta vid någon tidpunkt. Rester av stenskonig. Ej undersökt.
203	Stolphålsfyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, mörkt brungrå silt med enstaka träkol och bränd lera. PM taget i fyllningen,

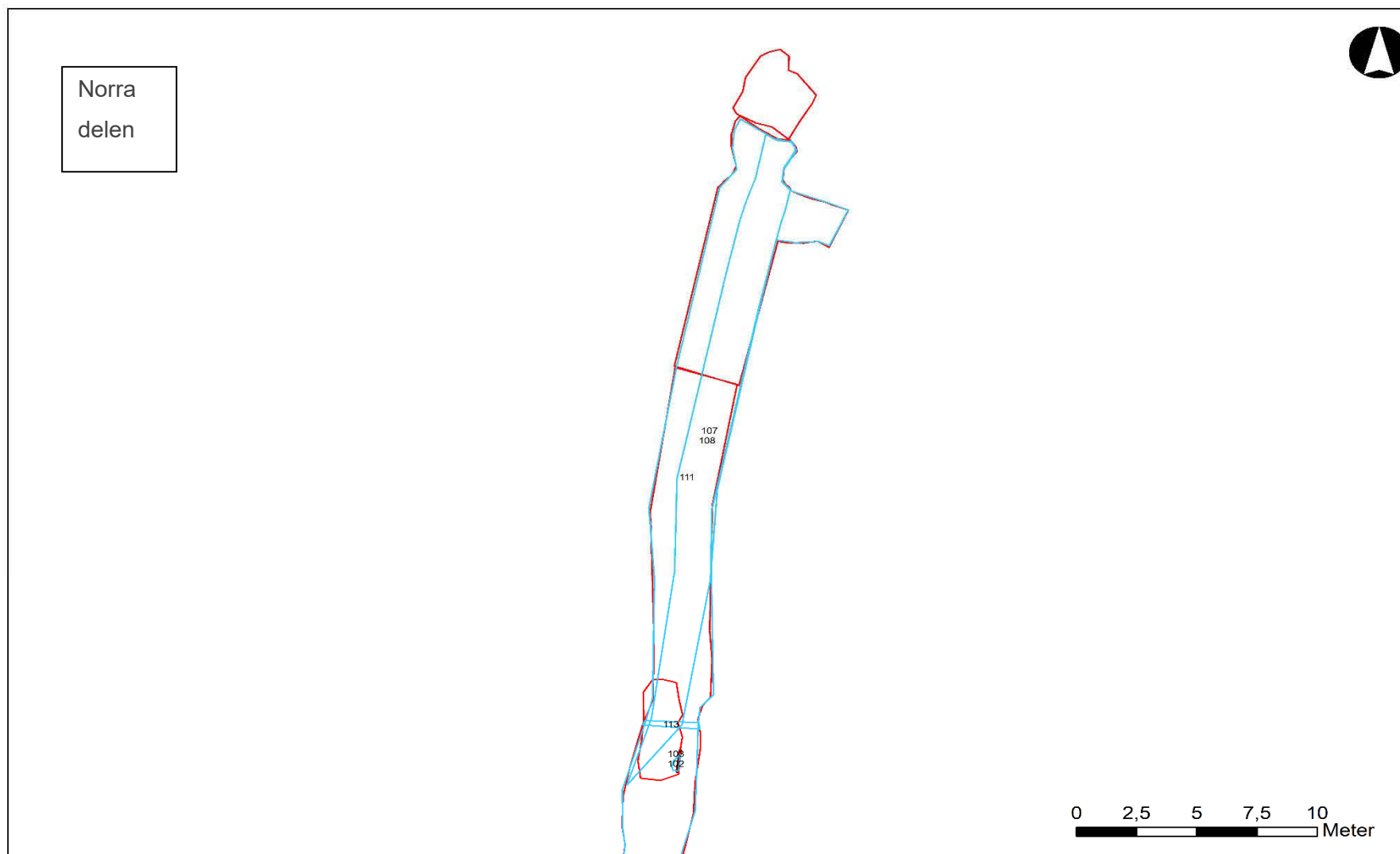
				förhoppningsvis kan de små träkolsbitarna C14-analyseras. Ritad i sektion (C207) och i plan.
204	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål, tydligt. Se sektionsritning (C207)
208	Stenar	Sten-/tegelkonstruktion	Konstruktion	4 stenar som framkom på en nivå av ca 0,50 m under gatunivå. Ingen sättsand eller sättlera, å andra sidan består moränen av sand. Framkom i gränsen mellan lager 111 och morän. Ingen tydlig konstruktion. Del av vägen eller rest av gräns?
209	Fyllning i grop	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i grop, endast en del av den ligger inom schaktets begränsning. Gråbrun silt och sand, enstaka natursten, träkol och bränd lera. PM210
211	Grop	Nedgrävning	Konstruktion	Grop som dök upp i schaktets västra del, endast den allra östligaste delen av gropen syntes. Tolkningen är som vanligt lite oklar, kan vara sekundäranvänd avfallsgrop eller en förvaringsgrop.
212	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Endast stolphålsbotten, ca 0,04 m djup.
213	Fyll i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, enstaka träkol och bränd lera. Homogen grå sandig silt.
214	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Homogen gråbrun-grå fyllning bestående av sandig silt, enstaka träkol och bränd lera. En sten i fyllningen, kan vara rest av skoning men något oklart. En sten intill stolphålet i plan.
215	Stolphålsbotten	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphålsbotten, endast 0,04 m djup.
216	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål som var 8-format i plan, troligen representerar detta en omstolpning/stötta eller en djurgång som utgått från fyllningen.
217	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Möjligen stenskott stolphål, lite underlig form i plan - oregelbunden. Kan antingen vara djurgångar eller omstolpning/stötta.
221	fyllning i takbärare	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i rejält takbärande stolphål, stenskonig mot botten, bestående av natursten 0,10–0,25 m stora. PM225 taget.
222	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Takbärande stolphål
223	Fyllning i grop	Lager fyllning	Destruktion	fyllning i mindre grop eller stolphål
224	stolphål eller mindre grop	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål eller mindre grop som endast delvis är synlig i schaktet, resten fortsätter utanför schaktkanten mot väster. Ej undersökt.

226	Fyllning i stolphål	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål eller mindre grop. Inte lika djup som det takbärande stolphålet 222. Fyllning med gråbrun silt och sand.
227	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera. Just i detta område är moränen stenigare med svallad natursten i storlekarna ca 0,05 till 0,15 m i diameter.
228	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera.
229	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera.
230	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera. Ej undersökt.
231	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera. Mot botten urlakad och stor inblandning av fläckvis moränsand. I ytan är fyllningen mörkare grå.
232	Fyllning	Lager fyllning	Destruktion	Fyllning i stolphål, gråbrun silt och sand, enstaka träkol och bränd lera. Ej undersökt.
233	Nedgrävning	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål eller mindre grop. Inte lika djupt som takbäraren 222.
234	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål, oregelbunden form i plan. I detta område där stolphålen 226 till 230 ligger, är moränen stenigare med natursten 0,05 till 0,15 m i diameter. Svallad natursten, troligen i anslutning till inlandsisen. Naturligt med andra ord.
235	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål med lite underlig form, mycket avsmalnande i botten, nästan spetsigt. En stor inblandning av moränsand i botten också. Kan vara stolphål med djurgångar i mitten, vilka dragit med sig fyllning och skapat den spetsiga avslutningen.
236	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Mindre stolphål.
237	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål.
244	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål, ej undersökt.
245	Stolphål	Nedgrävning	Konstruktion	Stolphål, ej undersökt.

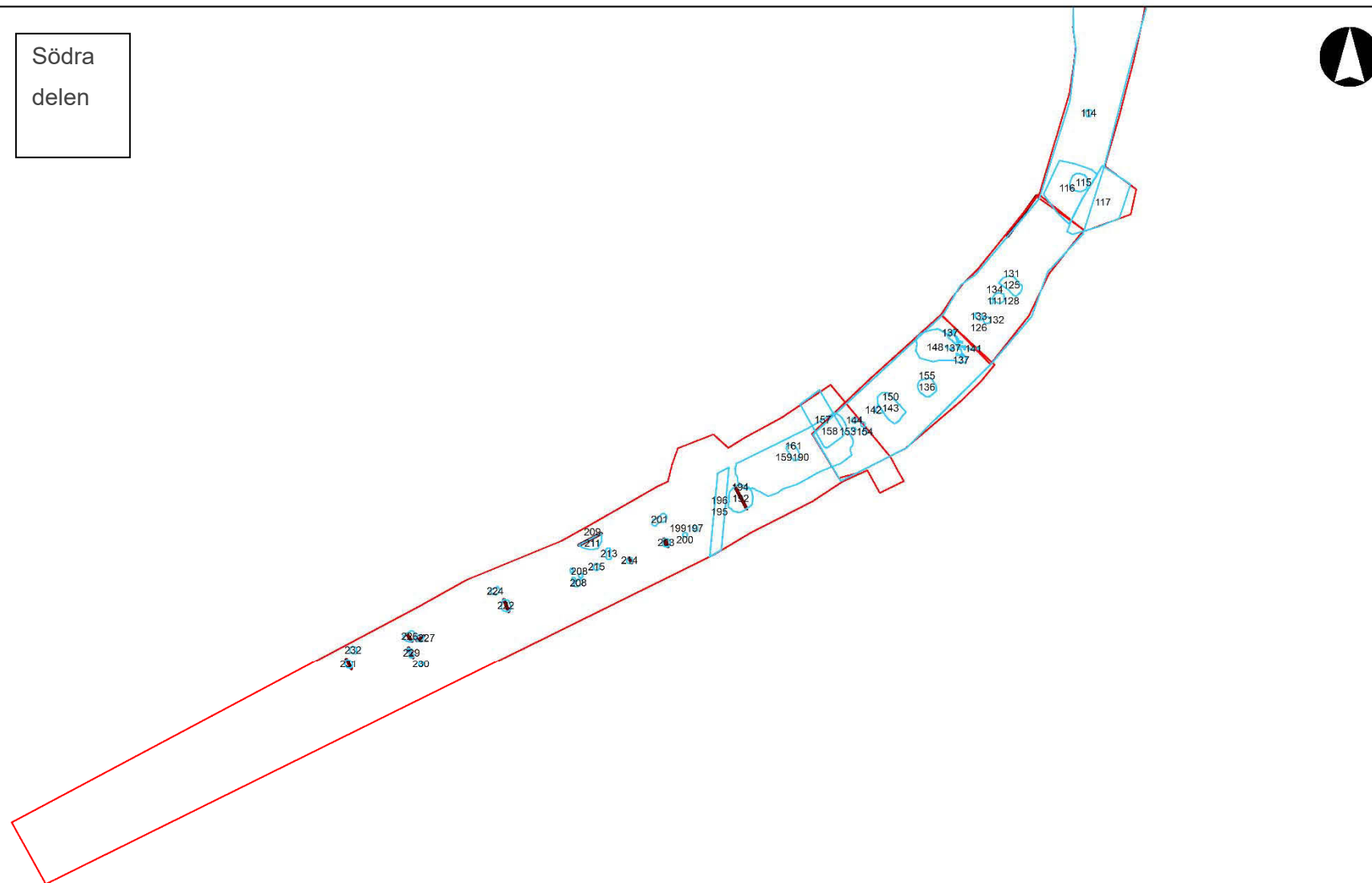
Bilaga 3. Fyndlista

Fyndnr	Namn	Subklass	Material	Sakord	Antal	Datering	Påträffas i
1	Förhistorisk keramik	Keramik	Keramik	Kärl	1	Yngre järnålder	142
2	Klipp	Cu-legering	Cu-leg	Bleck	1		159
3	Äldre rödgods	Keramik	Keramik	Kärl	1	1200–1400	157

Bilaga 4. Planer över alla inmätta kontexter

Södra
delen

0 2,5 5 7,5 10
Meter

Bilaga 5. Analyser

C14-analys

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet Lägerhyddsvägen 1

Postadress: Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida: <http://www.tandemlab.uu.se>

E-post: radiocarbon@physics.uu.se

Resultat av ^{14}C datering av makrofossiler från Hällestad

8:144, Lund, Skåne (proj. A_2020_0114). (p 4373)

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

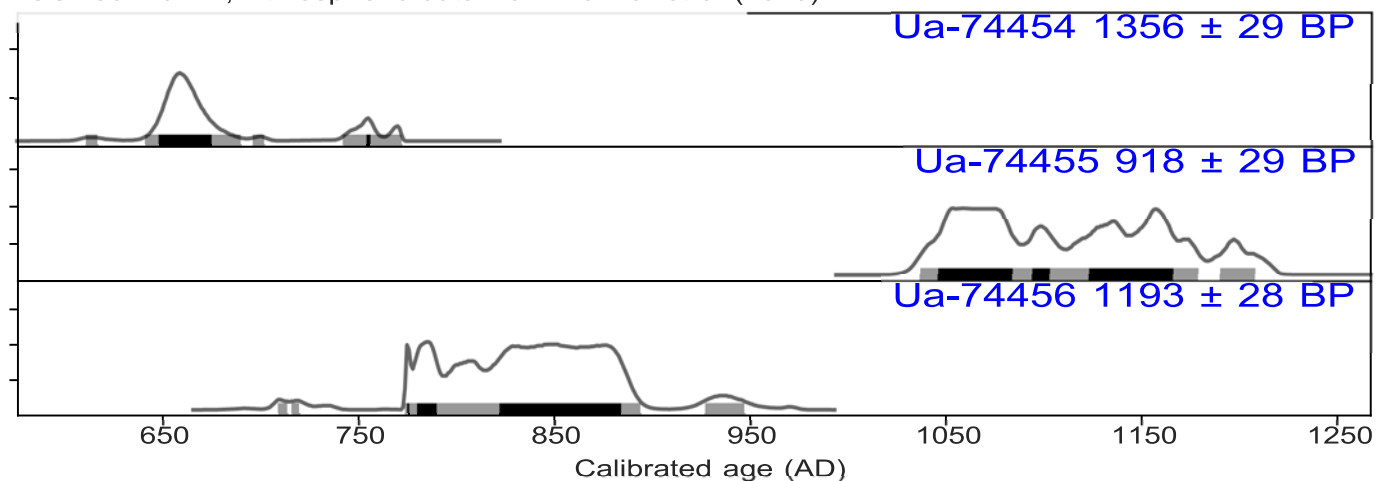
Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

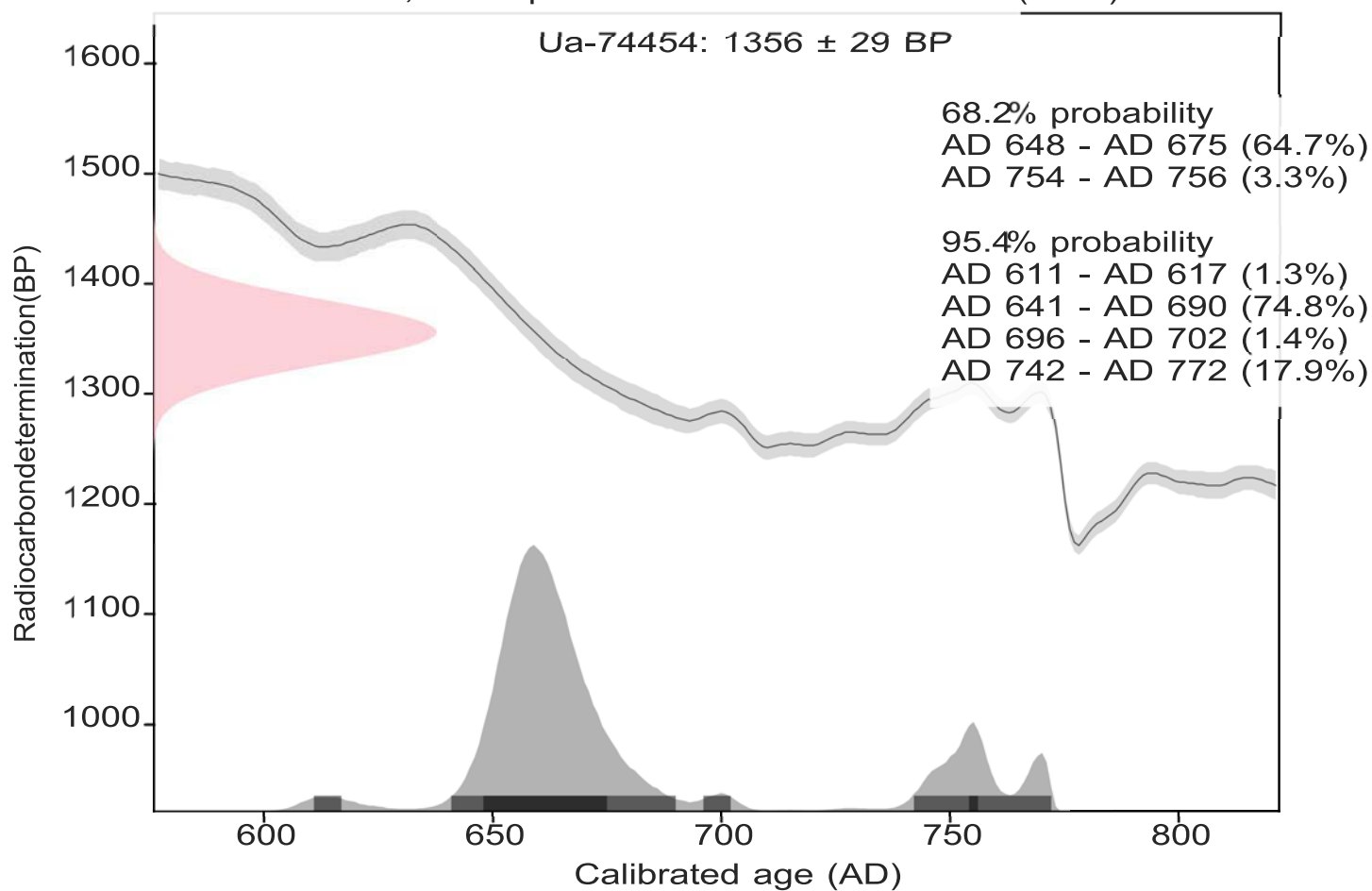
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰ V-PDB}}$	^{14}C ålder BP
Ua-74454	PM 193	-25,2	1 356 ± 29
Ua-74455	PM 205	-24,4	918 ± 29
Ua-74456	PM 225	-25,3	1 193 ± 28

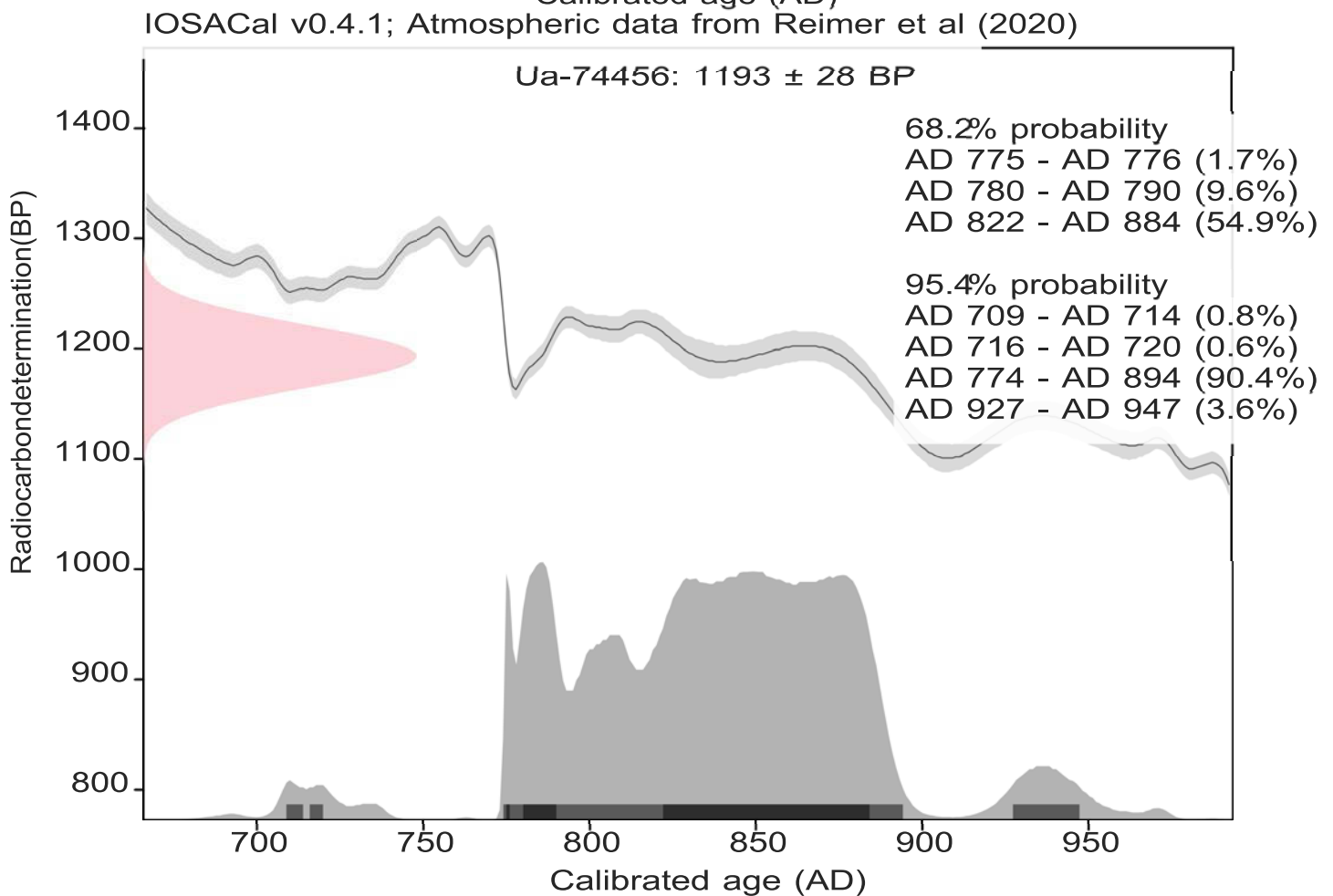
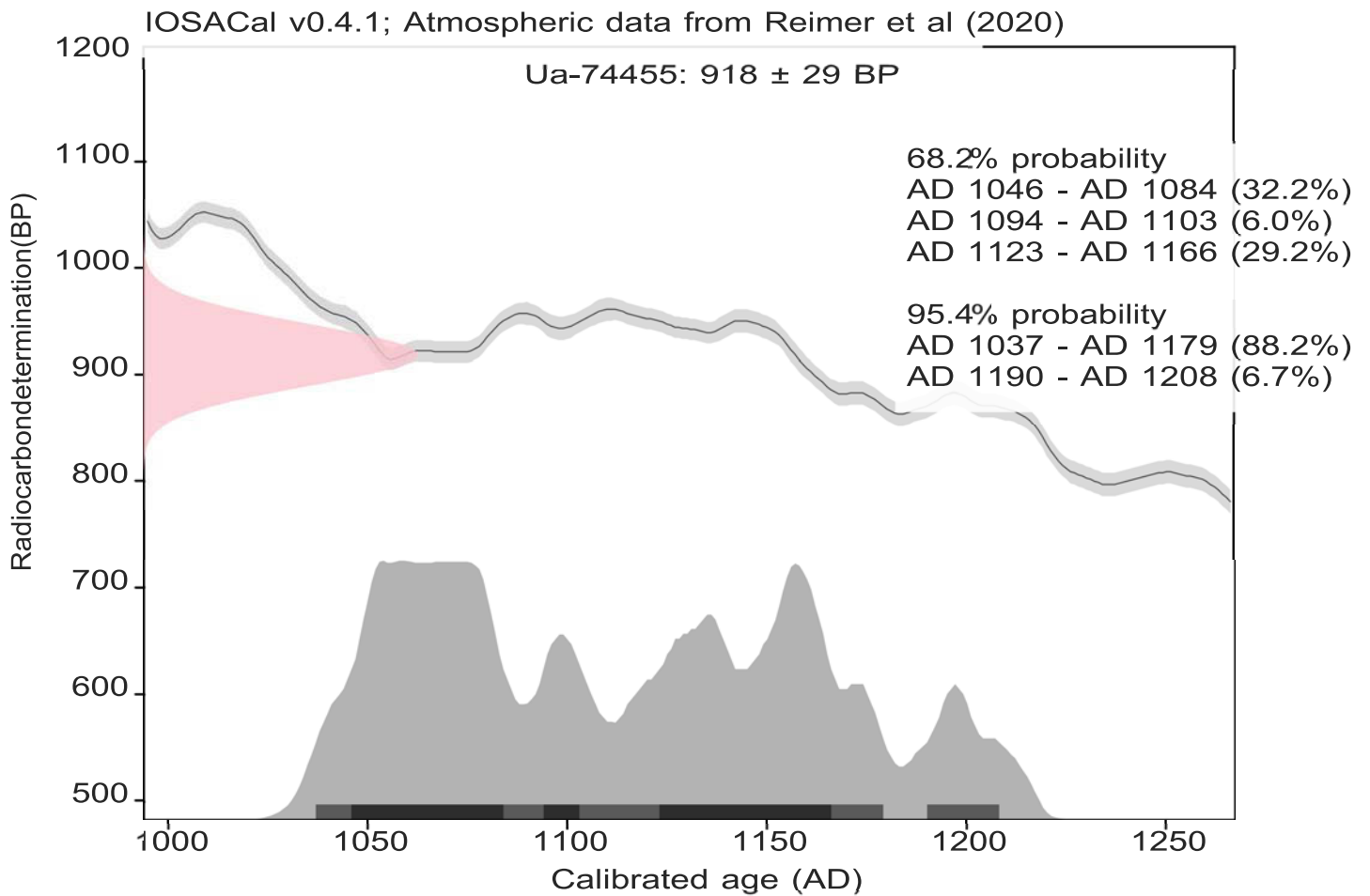
Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Makrofossilanalys

Makroskopisk analys av jordprover från Hällestad 8:144 och S:2 U s

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna – Statens historiska museer 2022-06-16

Bakgrund

Under en arkeologisk schaktningsövervakning av bytomtsmark vid Hällestad 8:144 och S:2, 2021 (Projekt A_2020_0114, Lst dnr 431-39786-2020) insamlades sju jordprover för makroskopisk analys med fokus på växtrester. Proverna insamlades från fyllnadslager i nedgrävningar, tre gropar, tre stolphål och en kokgrop. Målsättningen med den makroskopiska analysen har varit att försöka spåra aktiviteter och miljöer inom den undersökta lämningen i syfte att komplettera och pröva de arkeologiska tolkningarna.

I uppdraget ingick också att välja ut material från tre prover med kort egenålder för ^{14}C -analys. Dessa material och dateringarna diskuteras för respektive provtagen kontext. Generellt härrör lämningarna från yngre järnålder och tidigmedeltid.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeolog under schaktningen. Efter uppmätning av torrvolymen flotaterades proverna enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och materialet våtsiktades med minsta maskstorlek 0,25 mm. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes. Efter floteringen samlades provet upp och förvarades fuktigt i en tillsluten plastpåse till dess det analyserades. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers m. fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

I samtliga prover förekom moderna rottrådar från en nulevande flora samt dagmaskkokonger. Detta visar att jorden även i den provtagna nivån utsatts för modern bioturbation och att frömaterial från yngre florasamhällen och yngre aktiviteter kontinuerligt kan ha förts ner i jorden i sen tid. Av detta följer att endast det förkolnade materialet med någon säkerhet kan knytas till de arkeologiska kontexterna, och därför har endast detta medtagits i analysen.

Analysresultat

I resultattabellen har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st.) fragment i hela

provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. I tabellen presenteras oförkolnat och förkolnat material för sig.

Tabell 3. Resultat av makrofossilanalys.

Hällestad 8:144 & S:2			PM	139	160	193	205	210	218	225
			SL	136	159	192	203	209	214	221
			Kontext	Gropfyllning	Gropfyllning	Fyll i krokgrup	Stolphålsfyllning	Gropfyllning	Stolphålsfyllning	Stolphålsfyllning
			Volym	0,5	3,3	2,8	0,5	2,1	3	2,3
	Vedartade växter	Träkol	••	•••	•••	••	••	••	••	••
	Örtartade växter	Örtfragment/strådelar						•		
	Animaliskt köksavfall	Ben (däggdjur)		••				••		
		Brända ben (däggdjur/fågel)		••	•					
	Hantverksavfall	Kulslagg ("smidesloppa")		•						
Förkolnade fröer/frukter										
Äng	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -type		2						1
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -type		1						1
Ogräs	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type			1				2	
	Blå-/rödmålla	<i>Chenopodium glaucum/rubrum</i>		1						
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>		1	3			1		1
	Åkerrätitka	<i>Raphanus raphanistrum</i>								1
	Krusskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>	1		2					
Insamlat	Hasselnötsskal	<i>Corylus avelana</i>		1						
Odlat	Havre	<i>Avena cf. sativa</i>			1	1			1	
	Sädeskorn (ospec.)	<i>Cerealiea indet.</i>	2	8	3			1	3	5
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>	1	7			1	3	4	1
	Råg	<i>Secale cereale</i>		4						
	Brödvete	<i>Triticum aestivum</i>	1		1					1

Diskussion

Proverna är ganska lika till innehållet, och samtliga innehöll spår av köksavfall i form av förkolnad säd, och i vissa fall även ben. I de flesta fall finns även ett inslag av förkolnade ogräs. Dateringarna visar att bruket av de olika anläggningarna inom området spänner över minst 500 år. Den kronologiska åtskillnaden gör materialet svårt att jämföra inbördes, men det sammantagna intrycket är att marken utnyttjats för matlagning och olika typer av köksverksamhet under lång tid.

PM 139: Gropfyllning, SL 136

Denna gropfyllning är den nordligaste av de provtagna anläggningarna, och har tolkats som en avfallsgrop, med ett mindre inslag skörbränd sten. Vid sidan om träkol påträffas säd i form av skalkorn och brödvete, materialet består alltså delvis av spisaska.

PM 160: Gropfyllning, SL 159

Provet från denna grop innehöll de rikaste inslagen av köksavfall i området, 19 sädeskorn (skalkorn och råg) samt skal av hasselnöt och brända och obrända ben. Därtill påträffades ogräs och starrfrukter. Inslaget av råg kan tolkas som att materialet tillhör de tidigmedeltida lämningarna i området, då rågbruket blev vanligare under denna tid, även om det också förekom under yngre järnålder. Inslaget av starrfrukter kan tolkas som spår av bränt hö eller bränd stalldynga, vilket kan antyda en närhet till stall eller fähus.

PM 193: Kokgropsfyllning, SL192

Från denna kokgrop med stora mängder skörbränd sten daterades ett skalkorn, och tillhör med störst sannolikhet (74,8% 2σ) perioden 641–690. Materialet består av bränt matlagningsavfall i form av förkolnad säd, lite brända ben och en del förkolnade ogräs. Sädesslagen är brödvete och havre.

PM 205 & 218: Stolphålsfyllningar, SL 203 och 214

Dessa stolphål ligger knappt 2 meter från varandra och kan vara delar av samma byggnad. Bägge innehåller förkolnad säd: åtta kärnor påträffades i SL 214 och två i 203. Från stolphål 203 daterades ett skalkorn till 95,4% (2σ) sannolikhet till den tidigmedeltida perioden 1037–1208. Skalkornen dominerar bland sädesslagen i proverna, följt av havre. Stolphålen tillhör troligtvis en byggnad med ett kök – ett bostads- eller kokhus.

PM 210: Gropfyllning, SL 209

Denna grop låg nära av stolphål 214 och 203, och sammansättningen på sädesslagen i groppen är likartad – en dominans av skalkorn och enstaka inslag av havre, vilket kan tolkas som att de är samtida. I materialet fanns också en del obrända djurbensfragment.

PM 225: Fyllning i takbärare, SL 221

Detta stolphål utgör den sydvästligaste provtagna anläggningen i området, och innehöll sju hårt brända sädeskärnor, varav två kunde identifieras till skalkorn och brödvete. Skalkornet daterades med 90,4% (2σ) sannolikhet till perioden 774–894, alltså äldre vikingatid. Innehållet av detta köksavfall kan tolkas som att huset använts som bostads- eller kokhus. Bland frömaterialet påträffades även förkolnade starrfrukter vilket kan tolkas som att hö förvarats i huset.

Referenser

Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen

Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel

Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571–590

2022

- 2022:1 Rådhuset i Helsingborg Kunskapsunderlag. Rådhuset 3, Helsingborg. Lena Hector och Carita Melchert.
- 2022:2 Munkarps kyrka, Munkarp 4:40, Höörs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan. Carita Melchert.
- 2022:3 Värpinge 17:10, RAÄ 156:1, L1988:4998. Värpinge, Lunds socken, Lunds kommun, Skåne län. Schaktningsövervakning 2018. Aja Guldåker & Sebastian Boström.
- 2022:4 Innerstaden 2:1 – Lilla Fiskaregatan, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Kristoffer Brink.
- 2022:5 Universitetet 1. RAÄ Lund 73:1, L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Schaktningsövervakning 2021. Sebastian Boström
- 2022:6 Lilla Fiskaregatan och Stora Gräbrödersgatan, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr 1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Gertie Ericsson.
- 2022:7 Sankt Petri Kyrkogata. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Sebastian Boström.
- 2022:8 Sankt Mikael 6. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Krister Kåm Tayanin.
- 2022:9 Västra Mårtenstorget. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linnea Lidh
- 2022:10 Kv Eskil 20. RAÄ Lund /L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:11 Apoteket Svanen, Apotekaren 11, Lunds kommun, Skåne län, Antikvarisk medverkan 2021–2022. Carita Melchert.
- 2022:12 Bredgatan etapp 3. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017–2018. Sebastian Boström.
- 2022:13 Lund 73:1. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017–2018. Krister Kåm Tayanin.
- 2022:14 Tosterups kyrka. Tosterups socken, Tomelilla kommun, Skåne län. Arkeologisk kyrkvindsstädning 2022. Krister Kåm Tayanin.
- 2022:15 Innerstaden 2:1 Lund. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Generellt tillstånd – Kraftringen. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:16 Kv Domkyrkan 1 och 2. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:17 Mårtenstorget. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2022. Imelda Bakunic Fridén

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com

- 2022:18 Innerstaden 2:1, Lund. RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Generellt tillstånd – VA Syd. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:19 Kv Domkyrkan 1 och Sankt Laurentius 3. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Imelda Bakunic Fridén
- 2022:20 Dalby 63:4 m.fl. RAÄ Dalby 40:1/L1988:815. Dalby socken och Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020–2021. Linnea Lidh
- 2022:21 Hällestad 8:144 och S:2, fornlämning RAÄ Hällestad 6:1/Lämningsnr L1989:8988 och L2022:3478, Hällestad sn, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021. Linda Billström.

Tidigare nummer kan rekvireras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com